БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылда үндезилеттингеи

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

1971 чыл ЯНВАРЬ 30 СУББОТА № 25 (8485).

Өртээ 2 көп

Шахталар кырында киискээн туктар

Москва чоогунуң хөмүр-даш бассейниниң январь программазын хуусаа бетинде бүрүн күүседкеи сес будүрүлге черлериниң бажыңнарының кырында күш-ажылчы алдарның туктары кипскип турар.

Деска механизастаттынган болгаш автоматчыттынган «2 дугаар Зубовская» шахтаның дагжылары бо айда пландан ажыр хамыктан хөй хөмүр-дашты каскан. Олар партияның XXIV съездизинге алдар болдурган хүлээлгелерин чедиишкинниг күүседип турар.

Будүрүлге черинің дөрт казында салбырының шуптузау арыглаашкын кылырының механизастаттынган «Тула» системалары-биле дериттингеи. Казында черлерниге ажылдаары күш-ажылды эртем ёзугаар организастаарының планнарынга үндезилээш организастаттынган. Ол планнарда күчүлүг техниканы бедия-биле чогумчалыг ажыглаар деп айыткан. Ылаңгыя. П. Давыденконуң участогу хонук онаалдаларын ортумаа-биле 220 тонна хөмүр-даш казар хемчээлдиг ажыр күүседип турар.

Оон кожазында казында черинии Б. Маклин удуртқан механизаторлары хонук бүрүде 710 тонна хөмүр-даш казар нормалыг тургаш, 900 тонна-ны казып турар.

Москва чоогунуң шахтёрлары бо чылдың эгезинден бээр онаалдага немей чүс муң тонна оттулар түүлду каскан.

ТУЛА.

(СЭТА-ның корр.).

ФИНЛЯНДИЯНЫҢ ИНИЦИАТИВАЗЫНГА ЕВРОПАНЫҢ СОЦИАЛИСТИГ ЧУРТТАРЫНЫҢ ХАРЫЫЗЫ

Финляндияның чазаа Европаның иниги чөвүлел хуралын белеткээр айтырыгларның талазы-биле сонуургалдыг бүгү күрүнелерниң төлээлекчилериниң чогуур сүмележилгелерин Хельсинкиге эрттирер деп санаалаш, 35 чурттуң чазактарынга эрткен чылдың ноябрь 25-те дыннадыг чагаазын чоруткан болгай.

Социалистиг дем каттыштырылгазының чурттары Европа-дите байдалды кадыкшылдырынче түткүлду барымдаалаш, Финляндияның чазааның саналын түүлдүг деп хүлээп алган. Варшава Керээзиниң киржикчилери күрүнелериниң Политиктиг Консультативтиг комитединиң Берлинге 1970 чылдың декабрь 2-де болган Чөвүлел хуралынга хүлээп алдынган Европага айыыл чок чорукту быжыглаар болгаш тайбын кады ажылдажылганы хөгжүдер айтырыгларның талазы-биле медеглелде Европаның иниги чөвүлел хуралын черек кырында белеткээринге дуза чедирер сорулгалыг ындыг ужуражышкыннарга киржирин ол күрүнелериниң түүлдүг деп көргенин демдеглээн.

Европаның иниги чөвүлел хуралын организастаар айтырыгларның талазы-биле чогуур сүмележилгелерни эрттирер дугайында фин саналды түүлдүг деп көргенининг дугайында медеглелин Совет чазак улустар аразының бар турар практиказын ёзугаар Финляндияның чазаанга дипломаттыг харылзаалар шугумун дамчыштыр 1970 чылдың декабрь 3-те чорудуп берген.

Хельсинкиге болур белеткел ужуражышкыннарынга киржирииге боттарының беленин Финляндияның чазаанга Польша Улус Республиканың, Чехословак Социалистиг Республиканың, Болгария Улус Республиканың, Герман Демократтыг Республиканың, Венгр Улус Республиканың болгаш Румын Социалистиг Республиканың чазактары дыннаткан.

Финляндия чазааның дыннадыг чагаазынга түүлдүг харыны Югославия Социалистиг Федеративтиг Республиказының чазаа база чорудуп берген.

Моон мурнунда-ла болганнын талалыг хөй харылзажылгалардан көстүп турарын ёзугаар алырга, Европаның иниги чөвүлел хуралын эрттирериие четчир баштайгы белеткелдер тургустунган болгаш ону чылдырарын саададырының ийикпе баш бурунгаар барымдаалаар кандыг-бир негелдер салырының кандыг-даа үндезини чок. Европаның иниги ужуражышкынын эрттирериниң херээн хөй талалыг сүмележилгелер кылырының дузазы-биле шуудадып болур, ол сүмележилгелерни эрттирерин эң-не эрте хуусаада эгелээри чугула.

Финляндияның инициативазын Европаның социалистиг чурттарының чугулалап көргени болгаш шалыпкын харылзааны Европаның иниги чөвүлел хуралын эң дүрген организастаарынга дуза чедирерин оларның шынап-ла күзеп турарының база бир херечилели боол турар, ук чөвүлел хурал Европага тайбынны быжыглаарының оруунга улуг үе-чада болган турар ийик.

(СЭТА).

Депшилгениң шимчедикчи КҮЖҮ

Кижиниң мозу-шынарын хамыкты мурнай ооң ажылишке хамаарылгазын барымдаалап тодарадыр бис. Шынаала, коммунизмни тургузуп турар бистиң чуртувустуң ёзулуг эзэи, кол күжү болза билиин, мергежилиэ, чогаадыкчы энергиязын ажыл-херээге харам чокка берген кижи болур.

Бөгүн бистиң республикавыстың будүрүлгелериниң, транспорт, тудуг, садыг организацияларының, амыдырал, коммунал хандырылгазының мурнакчылары, болгаш чаартыкчылары, төлептиглериниң төлептиглери, Кызылда слётка чыглып келген. Олар коммунизмниң материал-техниктиг базазын тургузуп ондуп херекке боттарының салыышкынын, ылаңгыя эрткен беш чылда ажылдаанын түшел, келир үедеги сорулгаларын тодарадырлар. Бистиң келир үевис өндүр чаагай. Торээн чуртувусту улам чечектедирер, эчиге сорулга — коммунизм дээш улам бурунгаарлаар бис. Ону боттандырар дээш чурттуң бүлүң бүрүзү, ажыл-ишчи бүгүдези күжениишкинниг ажылдаар, партияның болгаш чазактың совет улуска салган сорулгаларын күүседир ужурлуг.

Ам бо хүнперде бистиң чуртувус СЭКП-ниң XXIV съездизинче уткуштур чоруп орар. Съезд мурнунуң шалыпчы ээлчээниң мурнуку одуруун шудургу ажылы, доскел биибес чогаадыкчы сеткили-биле коллективтеринде хүндүткелдиг кижилер, коммунистиг күш-ажылдың шалыпчылары ээлеп турар.

Республиканың үлетпүр ажылдакчылары сесски беш чылдың планнарын чедиишкинниг күүседкен. Ылаңгыя ленинчи юбилейниң чылында үлетпүрүң бүгү адырларын эрестинг ажылдаан. 1970 чылдың дөртку кварталында үлетпүр будүрүлгелериниң, тудугтуң, транспорттуң ажылдакчылары СЭКП-ниң XXIV съездизинге тураскаткан күш-ажылчы ээлчегни чарлап, социалистиг хүлээлгелерни алган. Саадыган сорулгаларны коллективтериниң хөй нуруузу чедиишкинниг шиитпирлээн.

Тоску беш чылдың баштайгы чылын бистиң улузувус нажангызындан-даа көдүрлүүшкүнүг, ажыл-ишчи бижыг соруктуг эгелээн. Коллектив бүрүзү съездиге уткуштур алган хүлээлгелерни эде көрүп, улам бедик сорулгаларны салган.

Бо чылгы хүлээлгелериниң кол угланышкыны болза, эртем-техниктиг дешилгениң ачызы-биле иниглел будүрүлгезиниң ажыктыын бедиринииң сорулгалары болур. Чиэтти, материалдарны камнаг чарыгдаар, күш-ажыл курлавырларын чоп ажыглаар, продукциянын бот-үнезин чиигедир болгаш шынарын бедидер дугайында сорулгаларны коллективтериниң социалистиг хүлээлгелериниде айыткан. Ону күүседир дээш мурнакчы ажылчыннар боттарының билигмергежилин үргүлүр бедидип, техниктиг чогаадыглага идепкейлиг киржип турар. Ындыг кижилер биете эвээш эвес.

«Тыва кобальт» комбинат — аныак будүрүлге. Оон мурнунда технологияны болбаазырангайжыдары, чаа дериг-хереклерниң таарымчалыг ажылдаарының аргаларын тыварыг чергелиг хөй-хөй айтырыглар туруп турар. Будүрүлгеде чогаадыкчыларның болгаш чаартыкчыларның эге организациязы (оон удуртукчуузу будүрүлге-техниктиг киидистиң эргелекчизи, техника эртемнериниң кандидады Д. Б. Бузуроол) инженерлерни, техниктерни болгаш ажылчыннарны кол-кол айтырыгларны шиитпирлээринче мобилизастаи турар. Оон уламындан комбинатта инженержи деңнелии шыырак саналдарны киирип, оларны будүрүлгеге шингээдиринге идепкейлиг киржип турар кижилер хөй. Бо чылын комбинатка даг ажылдарын чорударының эптиг аргазын ажыглап эгелээн, ону боттандырарынга даг цегиниң инженер-техниктиг удуртукчулары-биле забойщиктер бригадазы (бригадири А. Шадрин) толептиг үлүүн киирген. Ол ышкаш технологияны сайзырацгайжыдары-биле солуп саналды лаборатория начальниги М. Поляковтуң удуртканы бөлүк киирген.

Чаа техниканы шингээдир, кол болгаш дузалал ажылдарны механизастаар талазы-биле солуп саналдарны Каа-Хемниң хөмүр-даш разрезинде, «Тыва даг-дүгү» комбинатта, Улуг-Хемниң ыяш үлетпүр ажыл-агыйында мурнакчы ажылчыннар хөйнү киирип турар. Кайда-ла мурнакчыларның дуржулгазын неитередириче, социалистиг чарыштың дээштиин бедидериче улуг кичээнгейни салып турарыл, ол черлериң будүрүлгечи көргүзүүлери эки болур. Чижээ, съезд мурнувун шалыпчы ээлчээге кирип, Каа-Хемниң хөмүр-даш разрези январьда эки ажылдаан. Коллектив чылдың баштайгы айында хөмүр-даш казар планны январь 27-де күүседишкен. Экскаватор машинистери Н. Дресвянников, бөгүнгү слёттуң киржикчизи Ю. Налётов, чолаачы П. Ермолин болгаш өскелер-даа оныа шалыпчы ажылдаан.

Эрткен чылдың дөртку кварталының социалистиг чарыжының тиилекчилери Улуг-Хемниң ыяш үлетпүр ажылагыйы — бо чылдың продукция будүрериниң оон ассортимент аайы-биле кылырының ай планын күүседириниң долу барымдаалары бар.

Улус ажыл-агыйының хөгжүлдезиниге автотранспортчулар улуг салдарны чедирер деп чүвени чолаачылар, септекчилер ханы билип, чаа чылды эки эгелээн. Чүк сөөртүрүүн, пассажирлер чедирериниң планнарын эки күүседиринге мурнакчылар. чижээ, Н. Осипенко, Л. Соболев, Ю. Зюзин, М. Шуберт, И. Предверов, О. Дары-Сүү болгаш өскелер-даа эш-өөрүнге үлегер болуп. оларны хей-аът киирип турар. Кызылдың № 2 АТБ-зиниң чолаачызы коммунист Н. Осипенко ам чаа эгелээн беш чылдың соолгу чылының үлүүнге киириштир ажылдап турар.

Бистиң мурнувуста кол сорулга болза коллективтериниң алган хүлээлгелерин күүседири. Ынчангаш кижи бүгүдези бодунуң күжүн, энергиязын күш-ажылдың будүрүкчүлүүн бедиринииң аргаларын тыварыиче мөөңнээр ужурлуг. Коллективтерде партия организацияларыи бо талазы-биле мобилизакчы рольду ойнаи, мурнакчыларның болгаш чаартыкчыларның авторитедин бедидип, оларның дуржулгазын неитередириче кичээнгейни күштелдирери чугула. Хүлээлгелерниң негелделерин дес-дараалай күүседирип хүн бүрүнүн контролюнга алырының чугулазын январь айның чамдык түңнелдери көргүзүп турар. Ылаңгыя продукция сайгарарының хемчээлиниң планы дыка хөй будүрүлгелерге бергедээшкин-биле күүсеттинеря, а чамдыктарынга үетүрү магат чок. Хереглекчи биле будүрүкчү организацияларның аразында харылзааны улам быжыглаары чугула.

Съездиин төлептиг уткуур дээш хүн бүрүзүн шалыпчы ажыл-ин-биле демдеглээр сорулганы будүрүлгелериниң мурнакчылары салган. Оларның эгелээшкиниң чаңгыс кижи дег деткип, шудургу ажылдаалыңар!

ДАГЖЫЛАРНЫҢ БАШТАЙГЫ МИЛЛИОНУ

ВОРКУТА. (СЭТА-ның корр. В. Лебедев дамчыткан). Заполярьеиин одаар хөмүр-даш компактыг черинин дагжылары бо чылдың эгезинден бээр бир миллион тонна хөмүр-дашты каскаш чүдүрүп чоруткан. «Хальмер-10», 9, 18 болгаш 30 дугаар шахталарның коллективтери съезд будүүзүнде алган хүлээлгелерин күүседкенинге киириштир планнан ажыр баштайгы муңмуң тонна оттулар түүлду казып тыпкан. Сесски беш чылдың үе-чергези—Кыдыккы Соңгу чүктүн эң аныак шахтазы «Юнъ-яга» төлевилеттингенниден ажыг күчү-шыдалдыг болуруп чедип алган. Оон казында черлерия хүнүү-не 4600 тонна хөмүр-дашты бериш турар.

Шахталар кырында киискээн туктар

Москва чоогунуң хөмүр-даш бассейниниң январь программазын хуусаа бетинде бүрүн күүседкеи сес будүрүлге черлериниң бажыңнарының кырында күш-ажылчы алдарның туктары кипскип турар.

Деска механизастаттынган болгаш автоматчыттынган «2 дугаар Зубовская» шахтаның дагжылары бо айда пландан ажыр хамыктан хөй хөмүр-дашты каскан. Олар партияның XXIV съездизинге алдар болдурган хүлээлгелерин чедиишкинниг күүседип турар.

Будүрүлге черинің дөрт казында салбырының шуптузау арыглаашкын кылырының механизастаттынган «Тула» системалары-биле дериттингеи. Казында черлерниге ажылдаары күш-ажылды эртем ёзугаар организастаарының планнарынга үндезилээш организастаттынган. Ол планнарда күчүлүг техниканы бедия-биле чогумчалыг ажыглаар деп айыткан. Ылаңгыя. П. Давыденконуң участогу хонук онаалдаларын ортумаа-биле 220 тонна хөмүр-даш казар хемчээлдиг ажыр күүседип турар.

Оон кожазында казында черинии Б. Маклин удуртқан механизаторлары хонук бүрүде 710 тонна хөмүр-даш казар нормалыг тургаш, 900 тонна-ны казып турар.

Москва чоогунуң шахтёрлары бо чылдың эгезинден бээр онаалдага немей чүс муң тонна оттулар түүлду каскан.

ТУЛА.

(СЭТА-ның корр.).

СЭКП-ниң XXIV съездизин төлептиг үтнүүл!

СЭКП Тыва обкомунда, Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелинде болгаш облпрофчөвүлелде

ЧАРЫШТЫҢ ТИИЛЕКЧИЛЕРИ

● Эрткен чылдың дөртку кварталында республиканың үлетпүр будүрүлгелериниң, тудуг, транспорт, садыг организацияларының аразынга калбарткан социалистиг чарыштың түңнелин үндүрген.

● **ҮЛЕТПҮР** будүрүлгелеринден эрткен чылдың сөөлгү кварталында **Улуг-Хемниң ыяш үлетпүр ажыл-агыйын** социалистиг чарыштың тиилекчизи деп санаан. Коллектив продукция сайгарарының планын 101,4 хуу, бараанныг продукция будүрерин 104,6 хуу, күш-ажылдың будүрүкчүлүүнүн 105,5 хуу күүсеткен. Ол ышкаш продукцияны номенклатура аайы-биле будүрериниң, аар ажылды механизастаарының болгаш чаа техниканы шингээдиринин планнарын ажыл-агыйы чедиишкинниг боттандырган.

«Тыва кодаа тудуг» трестиң **№ 463 механолонназы** эрткен чылдың сөөлгү айларында эки ажылдаан. Ынчангаш үе коллектив тудуг организацияларының аразынга чарыштың тиилекчизи болган. Механолонна тудуг-монтаж ажылдарының планын 108 хуу, чурттарга тудуун ажыглалга киирерин 118,6 хуу, күш-ажылдың будүрүкчүлүүнүн талазы-биле 121,9 хуу күүседип, 77 муң рубльдин орулгазын пландан ажыр алган.

● **ТРАНСПОРТ** организацияларының чарыжынга **Кызылдың пассажирлер АТБ-зи** тиилээн. Коллектив пассажирлер чедиреринин планын 133,5 хуу, күш-ажылдың будүрүкчүлүүн 103,8 хуу, автобустарны ажылче үнүрерин 101,4 хуу күүседип, 10 пассажир-километриниң өртек-үнезин 1,07 көпеек чиигеткен болгаш 39,5 муң рубльдин орулгазын пландан ажыр алган.

● **ЭРЗИН РАЙПОЗУНУҢ** коллективи садыг организацияларының аразынга чарышка дээре түңнелдерлиг болган. Үе коллектив үүрмектеп садар бараан саарылгазының планын 103,4 хуу күүсеткен, чарыгдалдарны эвээжеткен.

Ынчангаш үстүнде адаан будүрүлгелерни болгаш организацияларны 1970 чылдың дөртку кварталының түңнелиле-биле чарыштың тиилекчилери деп санавышаан, СЭКП обкомунун, Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң болгаш облпрофчөвүлелдиң шилчир Кызыл туктарын тыпсырын шиитпирлээн.

«Тыва даг-дүгү» комбинатын, Каа-Хемниң хөмүр-даш разрезиниң, «Транссельхозтехниканың» Кызылда АТБ-зиниң, «Тыва даг-дүгүнүң» ажылчын хандырылга кидизиниң болгаш «Тыва кобальт тудуг» эргелелиниң коллективтериниң эки ажылдаанын база демдеглээн.

Хүлээлге күүсеттинер

САРЫГ-СЕП. (Телефон-биле). Каа-Хем районнуң ажыл-ишчилери эрткен чылын чедиишкинниг ажылдап, күрүнеге көдээ ажыл-агый продуктуларын садарының планныг онаалгаларын ажыр күүсеткен. Малдың баш савы мурнуку чылдан өскен, продуктулуг чоруу бедээн.

СЭКП-ниң ээлчеглиг XXIV съездизинге алдар болдурган бедиткен социалистиг хүлээлгени районнуң ажылчы чону алган. Ону амыдыралда боттандырып эгелей берген. Бирги кварталда районнуң малчыннары 1900 центнер ээтти, 4200 центнер сүттү күрүнеге дужаар хүлээлгелиг. Ажыл-агыйлар сөглээн сөзүн күүседири-биле күш-ажылды организастаарын экижидип, малдың ажаалда, чемгерилгезин күштелдиргеи.

«Коммунизмче орук» колхоз күрүнеге 160 центнер ээт садар тургаш, 200 центнерни, «Бурунгаар» совхоз 170 центнерниң орнунга 210 центнерни садып, өскелерни мурнап турар.

Сүт саалдазын бедидер дээш саанчылар ортузунда чарыш база калбарган.

Каа-хемчилер тоску беш чылдың баштайгызында 2.360 тонна ээтти, 2.550 тонна сүттү, 130 тонна дуктуу, 20 муң тонна тарааны күрүнеге садарын хүлээгеп. Ону күүседир дээш малчыннар кыштаглаашкынны организастыг чорудуп, ажаалда, чемгерилгезин экижиткеи, механизаторлар болгаш тараажылар техника септелгезин, үрезин арыглаашкынын чедиишкинниг чорудуп турар.

(БИСТИҢ КОРР.).

МУРНАКЧЫЛАРГА ШАҢНАЛДАР

Кызылдың пассажирлер автотранспорт будүрүлгезиниң дирекциязы, партия, профэвилел организациялары 1970 чылдың социалистиг чарыжының түңнелин үндүрген.

Автобус чолаачыларының бригадаларындан Ю. Деревягинниң удуртканы коммунистиг күш-ажыл бригадазы шылгараан. Оозар чылдың будүрүлге онаалгазын 108,8 хуу күүседип, 10 муң ажыг литр бензинин камнап алган. Чиик такси чолаачыларындан В. Лубягинниң удуртканы коммунистиг күш-ажыл бригадазы бирги черни алган. Бригаданың кежигүннери эрткен чылдың планын 151,1 хуу боттандырып, 13.500 дитр бензинни камнап алган. Сөптекчилерден коммунистиг күш-ажылдың № 5 бригадазы (бригадири В. Демин) чарышка тиилээн. Олар чыл даалгазын 18 хуу ажыр күүсеткен. Кондукторлардан Е. Сидоряконуң коммунистиг күш-ажыл бригадазы мурнакчы болган. Бригада планын 15,9 хуу ажырып, үлегерлиг ажылдаан.

Социалистиг чарышка тиилекчи болган бригада бүрүзүнге Кара-Далай эриинде дыштанар бажынга баар 2-2 халас путёвканы болгаш акша шаңналын берген. Кым дыштанар бажыңче чоруурун бригаданың кежигүннери боттары шиитпирлээр. Будүрүлгенин 25 мурнакчызынга өртектит белектерин, 24 кижиге Хүндүлүг бижиктерин тывыскан.

1970 чылда төлептиг ажылы дээш коммунистиг күш-ажылдың бригадазы деп атты И. Аксеновтуң удуртканы автобус чолаачыларының бригадазынга тывыскан. Автотранспорт будүрүлгезиниң 22 ажыл-ишчиниге коммунистиг күш-ажылдың шалыпчылары деп атты тывыскан.

Кызымак ажылдаар

ЧАДААНА. (Телефон-биле). Районнуң «Октябрь 30 чылы» колхозунуң № 1 сүт-бараан фермазының ишчилери эрткен юбилейлиг чылда 256 тонна сүт саап будүрер планын 275 тонна кылдыр күүседип, күрүнеге сүт садарының планын 122 хуу боттандырган.

Саанчылар аразынга калбарган социалистиг чарышка Чучук Лопсановна Монгуш тиилекчи болуп, саар инек бүрүзүнден 1500 килограмм сүт саап хүлээлгезин 1930 килограмм кылдыр күүсеткен.

Ферманың ажыл-ишчи коллективи тоску беш чылдың баштайгы чылында сүт будүрерин 2980 центнер чедирип, күрүнеге 2350 центнер сүттү садарын хүлээнген. Партияның ээлчеглиг XXIV съездизинге уткуштур бо чылдың бирги кварталының планныг онаалгаларын ажыр күүседир дээш, ол коллектив күжениишкинниг ажылдап турар.

Өвүржүлерде

Өвүр районнуң көдээ ажыл-ишчилери эрткен юбилейлиг чылда багай эвес түңнелдерлиг болган. Бүгү малының саны 1969 чылга деңнээрге 4349 баш немей өскен, күрүнеге 44,3 тонна ээтти, 16,4 тонна сүттү, 9 тонна дуктуу хөйнү садып, планныг даалгазын ажыр күүсеткеннер.

Чыл эгелээри биле колхозтарның болгаш совхозтуң малчыннары шудургу ажылче саадал чок кирип, чаа-чаа сорулгаларны салып алган. Тоску беш чылдың бирги чылында күрүнеге 1510 тонна ээтти, 205 тонна дуктуу, 150 тонна сүттүү садар. Декабрьның 20-го чедир пландан ажыр 65 тонна ээтти, 15 тонна сүттү ажыр дужаарын хүлээнип алгааннар. Малдың чаш төлүн бүрүнү-биле ажаан алыр дээш бүгү хемчеглерни ап, 100 баш төрүүр малга онааштыр 95 анай, хураганны, 80 бызаа болгаш кулунну доруктуруп өстүрер.

Партияның съездизин күш-ажылчы чедиишкинниг уткууру-биле чылдың бирги кварталында 25 тонна ээтти пландан ажыр садар дээш кызымак ажылдап турар.

В. ОЧУР-ООЛ.

КӨСКҮ ЧЕДИИШКИННЕР

«Улуг-Хая» совхозтуң Хайыракан салбырының Эжимде аныак малчыннары Эник биле Маадыр-оол Дунгар-ооллар 1965 чылда өг-бүле тутқан. Аныяк өг-бүле ол-ла чылын № 1 хойжу бригаданың хураганын кадарары-биле хүлээп алган. Оларның хою 1967 чылда бир дугаар төрээн, ыпчан 100 хойдан 90 хураганны, бир баштан 2,7 кг дуктуу алган. Дараазында чылдарда көргүзүүт оон-даа бедээн. Тодаргайлаарга, 1968-69 чылдарда 100 хойдан 106-114 хураганны, хойдан 2,8 кг дуктуу алган. Малчыннарның олчазы юбилейлиг чылда 133 хураган, дүк 2,7 кг болган.

Үстүнде чедиишкиннерниң аныяк өг-бүле күжениишкинниг ажыл-иштиң, мурнакчы дуржулганы шиитээдии алганының ачызында чедии алган. Ылаңгыя олар хоюн чиидиңээште сериин чайлаанын чүм оъдунга, элбек суунга, делгем девискээринге чыз бүрүде чайладып турар. База бир кол чүүл—малдың дүгүнге эки болуун дээш хоюн чайын, күзүн кажаалавас, чадагай черге тургузуп келген.

—Кажан хойдан хураган үстүмээнде чаш толду нелериндеи ацгы кажаага хондурар. Хураган-биле хойну кады кажаалаарга олар хойнун дүгүн чулбарландыр базар болгаш ону чигеш борбаандылаап олүр чоруктар оон үнер—деп, аныяк малчын өске өөрүнге чугаалап турар.

Малга эргежок чутула дус болгаш минералдыг чемнерни малчын-на күзеп, кыштаг ышкаш хонаштарынга баш удур өйлей чедирип, белеткеп алыр. Ылаңгыя кыштаанын өдөн болуп, кургадыр болгаш 10 тонна сигенни кезии белеткээр. Кажан хой төрүп эгелээнде аъргa ыяштарывыг погаан бүрүлерин экеп, хураганга баглап берип турар. Бо бүгү малчынга чаш төлдү мендн камгалап албышаан, малдан алыр продукцияны элбекшидиринге улуг идигии берип турар.

Нинтиняң малын өстүрер дээш кызымак ажылдап турар малчын өг-бүле эрткен чылын юбилей медалы-биле ийилээн шаңнатканнар. «Кежээниң мурнунда хүндү» — деп бистиң улустуң чугаалажыры ышкаш Дунгар-ооллардың чаңгыс чер чурттуглары хүндүлеп, мактап чугаалажыр. Совхоз директизязы болган ажылчын комитеди оларга каш удаа өртектиг шаңналды тывыскан. Эки ажылының түңнелиниде Эник Дунгар-оол эрткен чылын турисчи халас путевка-биле революциянын кавайы—Ленинград хоорайны экскурсиялап, сонуургап көрген.

Эрткен чылгы эки ажылының түңнели кылдыр Дунгар-ооллар чоокта чаа 24 хураганны, 500 ажыг акшаны шаңналга алган. Олар ам 1971 чылдың чаш малын мендн алыр дээш күжениишкинниг ажылдап турар.

Т. КҮНЗЕН-ООЛ.

ЧАА МАГАЗИН

Улуг-Хем районнуң «Найырал» совхозунуң Кызыл-Даг салбырының төвүнде үш кижи садыгжылыг, ховушкак бараннар садар чаа улуг магазинни байырлалдыы-биле ажыткан.

Ол ажыы үениң хереклелдери-биле дериттингеп, садыгжыларга болгаш хереглекчилерге таарымчалыг кылдынган.

С. САРЫГ.

Фермада шалыпчылар

Тандыда «Революцияның чалбыыжы» колхозтуң төп сүт-бараан фермазының ажыл-ишчилери тоску беш чылдың баштайгы айын күш-ажылчы чедиишкиннерлиг эгелээн. Кышкы үеде инектерни ажаап, чемгерерин улам экижидип, кадарчы, бызаа ажаакчызы болгаш саанчы бүрүзүнүң хамаарышкан ажылынга харысалгалыг болурунче кичээнгейни углап турар.

Партияның XXIV съездизинге төлептиг ужуражырының социалистиг чарыжында 24 саанчы, кадарчылардан 9 кижи киржип, бирги кварталда бедиткен даалгаларын ажыр күүседир улуг сорулганы мурнунда салганнар. Малды ажаап, чемгербишаан, ооң продуктулуун бедидеринге мергежээн саанчыларның саны көвүдээн. Чарыштың мурнунда Раиса Логинова. Ол —колхозтуң хоочун саанчызы. Ооң 10 ажыг чыл улаштыр сагган сүдүн чаңгыс черге кудуптар болза, хай-ле! Эрткен чылын ол бир инектен-не 2130 ажыг литр сүттү саап алган. Валентина Соломенниковаиың көргүзүү база бедик, бир инекке онааштыр санаарга 2080 ажыг литр сүттү сагган.

Ферманың кижилериниң будүрүкчүлүг ажылдаарынга таарымчалыг байдалларны тургускан. Инектерни механиктиг аргабиле саарын чурумчуткан. Малга чемнин, сугну бээрин, кажаа иштиниң одээн дашкаар үндурерин бүрүнү-биле механизастаан. Ам фермаңың үш улуг кажаазында 600 баш инек бар. Оларны чемгерип, ажаарынга кадарчылардан Ховалыг Хеймер-оол, Василий Жерпаков кызымак ишчизин көргүзүп келген. Кадарчылар зоотехник Дина Буянова-биле быжыг харылзааны тудуп, малды рацион ёзугаар чемгерип, саанчыларга үргүлчү дузалажып турары мактанчыг.

Чуруктарда: эрткен чылын бир инектенне 2000 литр сүттү сагган мурнакчы Ксенья Ромашова (солагай талазында). Оң талада—фермаңың хоочун кадарчызы Василий Жерпаков инектер чемгерилдезиниде.

О. ОХЕМЧИКТИҢ сезу, фотозу.

БУДУРУЛГЕНИҢ МУРНАКЧЫЛАРЫНГА ДЕҢНЕЖИНДЕР!

СЭКП XXIV съездизинге үткүштүр

БУРУНГААРЛААШКЫН

КЫЗЫЛДЫҢ тууйбу заводу — республиканың хоочун будурулгелериниң бирээзи, тудуг материалдарының амдыызында кол баазазы. Завод чоокка чедир-ле хожудаңгай ажылдап, планны күүсетпейн турган. Ынчалза-даа сөөлгү үеде байдал экижип орар.

Будурулгениң техника-экономиктиг көргүзүглерин экижидеринге шиитпиралыг рольду планнаашкының болгаш экономиктиг идиг беришкининиң чаа системазынче шилчилге ойнаан. Ажыл-агый реформазы дериг-херекселдерни, капитал салыышкынарын чөп ажылгаарын, аңаа туруушкунну болдурбазын, күш-ажылдың будурукчүлүүн бедидерин, продукцияның ботүнезин чиигедирип негээр. Бо айтырыгларны шиитпирлээр талазы-биле бисте чамдык ажылдарны кылган.

Эрткен чылын завод 15 млн. тууйбу будурер планны ажыр күүседип. 15 млн. 103 мунну кылган. Продукция чүгле сантүн талазы-биле көвүдээн эвес, а шынар база экижээн. Эрткен чылдан бээр бистиң завод «50» марканың тууйбузун будурбестээн. Харындаа эки шынарның — «100» марканың продукциязы ниити хемчээлдиң 60 хире хуузу болган. Тууйбунуң шынары экижээнинден продукция сайгарылгазының көргүзүглери планнаанындан шыырак болган. Күш-ажылдың будурукчүлүү чайгылыш чок бедип орар. Планныг сорулгалар күүсеттинип, ажылчынарның шалыны база көвүдеп турар. Эрткен чылын ажылчынның шалыны ортумаа-биле 165 рубль болган. Ынчалза-даа күш-ажылдың будурукчүлүүнүң өзүлдезининиң темпизи шалың фондузунуң өзүлдезинден 4,2 хуу мурнап турар.

Ажыл-херекти чогумчалыг организастаарынче доктаамал кичээнгейни салып турарывыстан будурулгее орулганы көвүдедир, ооң материалдыг деткимченин, будурулгени хөгжүдериниң, социал-культураның фондуларын тургузар дү киирген. Мооң мурнунда аргаза болган.

Мооң мурнунда тууйбу заводунга ажылчынар солчулгазының хуузу улуг турган. Ам байдал түгээртеп эгелээн. Будурулгенин культуразын бедидер, аар ажылды механизастаар, технологияны сайзыраңгайжыдар талазы-биле ажылдарны комплекстиг боттандырарының эге базымнарын кылган. Ооң уламыдан ажылчын өзектиң чогаадыкчы идепкейи кодурулген, будурулгее оларның чаагай салдар чедирип турары иле апарган. Д. Доможаков, В. Гук, Т. Кыргыс, А. Черванёва болгаш өскелер-даа кызымак ажыл-үүлези-биле коллективте хүндүткелдиг.

Ийи чыл бурунгаар заводка чогаадыкчыларның, чаартыкчыларның эге организацияларын беэин турбаан. Технологтуг чорудулганы сайзыраңгайжыдар, ажылда «кызыы» участоктарны узуткаар чергелиг ажылдар хөй. Чаартыкчыларының ажылын кол механик Н. Пономарёв удуртган. Бо херекте слесарь Ф. Семенов, дуңзаалакчы С. Баскаулов, чолаачы А. Архипов идепкейлиг киржип турар.

Туулбу будуреринің технологиязын чаартыр, кол болган дузалал ажылдарны механизастаарынче, ол бүгүнүң уламыдан продукцияның шынарын экижидеринче, күш-ажылдың будурукчүлүүн бедидеринче угланышкын экономиктиг көргүзүглерни экижидериниң үндезини.

Бо кышка белеткелди заводка багай эвес чоруткан. Чижээ, технологияга эки чүүлдү киирген. Мооң мурнунда гинде дой-довуракты бус-биле шыгыдып, доңуп борбакталган чүүлдерни эргизеринче шилчидивис. Ол чорук продукцияның шынарын экижиткен. Прессten үнген дой-довурак массаны вакуумга тударынче база шилчээн. Ол ышкаш туулбу кылыр чиг-этке хөмүр-даш холуур технологияны солуп, ындыг холуксааны немевестей бердивис. Ындыг арга-биле кылган туулбу эргидегизинден 13 хуу бижыг болганын анализ көргүскен. Ам хөмүр-даш холувастаанывыстан 3 кижини ол ажылдан хосташ, өскээр шилчиткен.

Бистиң коллектив СЭКПниң XXIV съездизинге уткуштур хүлээлгелер алган. Ону күүседир дээш бүгү ажылчынар, инженерлер, техниктер, хөй-ниити организациялары шудургу ажылдап турар. Бирги кварталдың баштайгы айы эрткен. Амдыызында бистиң коллектив эки түнелди чедип албаан. Ону бот шүгүмчүлелчи өзу-биле көөрү чугула. Бедиткен негелдеге дүүштүр ажыл-херекти эде организастап шыдаваанывысты амгы байдал бадыткай берген.

Бисте мурнакчылар хөй, кандыг-даа сорулганы шиитпирлеп шыдаар күш бар. Хоорайның будурулгелериниң аразында социалистиг чарышка завод ийи удаа тиилеп, Кызыл тукту алганы улам эки ажылдаарынче бисти хүлээндирип турар.

С. КРАСНОПЕРОВ,
Кызылдың тууйбу заводунуң директору.

ЧЕДИИШКИНИҢ ДУЛГҮҮРУ

Республиканың бир мурнакчы будурулгелериниң бирээзи, коммунистиг күш-ажылдың коллективи—Кызылдың электростанциязы чаа чылда база багай эвес ажылдап эгелээн. Ында бир онзагай чүве болза, ооң инженер-техниктиг ажылдакчыларының болгаш ажылчынарының ажылга чогаадыкчы чорук дээш демнээжин турары.

Ол дугайында ында парторганизацияның секретары, станцияның кол инженериниң хүлээлгезин күүседип турар Алексаидр Иванович Григорьевтиң бистиң корреспондентивиске чугаалааны болза:

— Кыш бистиң ажылывыска база-ла шаптыктыг болуп турар. Бо үеде авариялар болганчок-ла болу бээр, ынчалза-даа бо чылын ындыг тавырылгалар чок, доктаамал күженишкин-биле ажылдап тур бис. Ону коллективтиң күжү-биле чедип ап турар.

Бүгү электрочеткиниң ажылының өзүлделиг болурун хандырар дээш, Ак-Довуракты станциязының болгаш Барыын-Хемчик районнуң электрочеткизининң участогунуң ажылдакчылары онзагай кызын, чүгле бо айда безин 6 чаартылга саналдарын кииргеннер. Оларның ындыг үредой-довуракты чылыг үеде казып белеткээш, овааладп каар турган. Ындыг оваа кызын доңуп каар, ону бузарыбиле экскаваторщикке 8—10 кижини дузалакчыладып чорудар. Олар кускун-хаай, лом туткаш, ажылдап кириптер. Заводка келген дой борбак-борбак болур. Оон бижыг туулбу кылыры берге. Ам дойну овааладп, ону казар черни 2—2,5 метр ханы үлдүредип каар. Ындыг дой 10—15 см доңар, ооң адаа доңмас. Кызын ону кавыш алыры белен, хөй хөрөнгини камнап алыр аргалыг болдувус. Бо кызын хенгелге цетүңелдиг ажылы электроэнергия-биле Ак-Довуракты болгаш Кызыл-Мажалыктың будурулгелерин үзүтел чок хандырарынга улуг идигни берип турар.

Кызылдың станциязында турбина болгаш электроцехтер мурнакчы болуп, авария чок ажылды хандырып, базала чогаадыкчы бодалдарны киирип келгеннер. Январьда турбина цегинин начальниги Анатолий Капустиннин удуртулгазы-биле коммунист Павел Рябов, Юрий Верник олар турбина насостарының ажылын экижидер талазы-биле ийи чаартыкчы саналды киирип, ону херек кырында боттандырганнар.

Черле ынчап бистиң хөй кижилиг коллективтеривис будурулгеге чаа чүүлдерни нептередип, ону шиңгээдир талазы-биле идепкейин үргүлчү көргүзүп келген. Электроцехтиң чогаадыкчылары станцияның бодунун хереглелиниң схемазын чаартып, сөөлгү үеде 2 трансформаторну солаан болгаш өске-даа ажыктыг чаартылгаларны кылган. Маңаа улуг мастер Владислав Николаевтиң киржилгези улуг болган.

Ажылы нарын, механиктиг одалга цегинде Александр Туренко ышкаш кызымак, боттарының ажылдаар черин техника талазы-биле эки тургузуп турар кижилер хөй.

Богүнгү сөбтүн киржикчизи турбинаның хоочун машинизи Раиса Галина ийи турбинаны башкарып ажылдадырын бистиң аравыстан эң баштай чедип ап, камналгалыг, озал-ондак чок ажылдаарын хандырган. Чаартылга, чогаадыкчы ажыл, ону нептередири—бистиң чедиишкиннеривистиң дулгүүру ол.

Партия бюрозу чогаадыкчы болгаш чаартыкчы саналдарны кичээнгейниң төвүнге тургузуп, ол дугайын хуралга чугаалажып, эки кижилерни мантап, деткип, депшилгелиг чүүлдерни будурулгеге нептередирин чугула сорулгаларның бирээзи кылдыр савап турар.

Депшилгелиг арга-биле

КОММУНИЗМГЕ бараан болган кобальтының черишттинде үүжезининң тывыкчылары—Хову-Аксының дагжылары—чаа беш чылдың баштайгы хүннеринден-не бедик темпилиг ажылдап турар.

«Тыва кобальт» парткомунуң кежигүнү, ленинчи юбилей медалының эдилекчизи Алексей Тимофеевич Шадрининиң удуртканы забойщиктер бригадазы съезд мурнунуң социалистиг чарыжының мурнуку одуруунда чоруп орар. Ол бригаданың кежигүннери эштер Мешков, Медовиков, Лукьянов шалып ажылдап, руда тывыжының онаалдаларын будун чартык катап улгаттырганнар.

Эштер Вирта биле Васильевтиң удуртканы проходчиктер бригадалары байлактың каттарын дүрген арга-биле үттээрин шиңгээдип алган. Ооң ачызында руда тывыжы көвүдеп, кобальт-биле байлак холуксаалыг черлерни ажыглаар арга тургустунган. Чаа арганы будурулгее нептередир чаагай үүлеге проходчик эштер Фулимакин, Розов болгаш Бальчимаа идепкейлиг киришкен.

Бедик будурукчүлүг чаа арга-биле байлакты тыварын ийиги каттарга база шиңгээдип ап, чаартыкчы болгаш чогаадыкчы саналдарны ажыглап, 5 муң рубльди кампаи алырын хову-аксыжылар шиитпирлээн.

О. КОРОДА.

ТЕХНИКАГА ЭКИ ӨӨ БОЛУР

Бистиң автобудурулге улус ажыл-агыйының чүүктерин сөөртүрү-биле чергелештир пассажирлер база чедирип турар, хөй кижилиг, улуг коллектив болур. «Тыва автооруктранс» каттыжышкынының организацияларындан бистиң будурулге алаан хожудан ажылдап турар. Байдалды эдип ап болурунуң бүгү аргалары бисте бар. Бедик мергежилдиг чолаачылар, септекчилер бар. Ынчалза-даа мурнакчыларның дуржулгазын нептередир, кадрларны быжыглаар, күш-ажылды таарыштыр организастаар хемчегларниң четпезинден чамдык планныг онаалдалар күүсеттинмейн баар таварылгалар бар.

Бистиң автобудурулге автобустарының аргыжылгазынга, графиктериниң болганчок-ла сагыттынмайн баарынга хомудалдар солуннарга үмүп, хурал-суглаага дыцналыр. Оон бир чылдагааны болза, автопарктың техниктиг хайгааралының чавызы. Үредген автобустарны септеп чаартырынга херектиг артык кезектер чедишпес, ажылдың шынары куду болур үүлдер кайы хөй. Од ышкаш чамдык чолаачылар техникага кам чок.

Бодумнуң дуржулгамдан алырга, машинаның үүрмектээ үрелиишкинин баш удур септеп, оон техниктиг хайгааралын экижидери чугула деп билдим. Эки одилээн эт эзэзинге ажыктыг болур.

Районнуң суурлар аразынга пассажирлер сөөртүрүүн эрткен чылгы планын 139 хуу күүсеттим. Бистиң будурулге пассажирлер сөөрткеш, орулга кирер планын күүсетпээн. Оон чылдагаанынарының бирээзи болза, маршруттарның графигин таарыштыр тургузарын чедир өөренип көрбээни. Бодум эрткен чылын 11 муң 774 рубльдиң орулгазын киирер планымны 15 муң 600 рубль чедир күүсеттим. Ол ышкаш 600 кг бензинни камнап алдым.

Бо чылгы сорулгавыс улуг. СЭКП-ниң XXIV съездизинге уткуштур социалистиг хүлээлгелеривисти күүседир дээш куженишкинниг ажылдап турар бис. Бисте түс-тус чолаачылар кывар-чаар материалдарны камнаар талазы-биле хүлээлгелерни алган. Бирги кварталда 200 кг бензинни камнаарын хүлээнген мен. Январь айның түнгелиндеп алырга, ол хүлээлгем күүсеттинер.

Автобудурулгениң мурнакчыларының бирээзи Ф. Шаудинов-биле аравыста чарыштыг улус бис. Ажыл-ишчи чарыш мурнакчы - дуржулганы бот-бодундан өөренип алырынга, дузалажырынга ажыттыг болур-дур.

О. ДАРЫ-СУУ,
Чадаана АТБ-зинниң чолаачызы.

Бо чуруктан «Тыва кобальт» комбинаттың үүркектээр цегининиң мурнакчылары (мурнуку одуругда, солагай талазындан) А. Егоров, З. Чаптыков, (артында) А. Кюков, Н. Токмашов олар-биле таныжыңар.
А. СОДУНАМНЫҢ фотозу.

Коллективтиң күжү

БИСТИҢ бригадавыска Чаш-оол деп тудугжу ажылдап турган. Кодээ тудугнуң шаптараазыннары, көжер байдалдыг ажыл ооң сеткилинге таарышпаан. Чаш-оол эки ажыл дилеп чорупкан. Элээн болганда киживис дедир бистиң бригадаже эвп келген. Профэвилел комитеди ону өске бригадага барып ажылдаза эки боор деп сургаан-даа. Ынчалза-даа Чаш-оол чүгле эрги коллективинче келирин шиитпирлээн. Эживис бистиң деңнелиивиске чедер дээш кызыдып турарын эскерип, аңаа дузалашкан бис. Ындыг хевирлиг өске-даа таварылгаларны сакты-дыр мен.

Ооң чылдагааны чүдел? Хамык үжүр коллективтиң кижизидикчи күжүнде деп бодаар мен. Шынап-ла быжыг коллектив дээрге—бүдүрүлгени-даа, кижилерни-даа чаартыр күш. Ачам дарган кижи. Аңаа дузалажып чеде бээримге, ооң өөрүүрү холчок: «демниг сааскан тева тудуп чиир» дей берген деп орар чүве. Улгадып келгеш, Дерлиг-Хаяга геологтар болүүнге даг ажылчыны апаргаш, демниг иштиң күжүн улам билдим.

Бызаңчыларынга хандыкшаашаш, ам Улуг-Хем районда № 586 мехколоннада бригадирлеп тур мен. Бригада бердинген онаалгаларны үргүлчү күүседип турар.

Ам мехколоннаның бодунуң тудуг баазазында ажылдап тур бис. Бисте тудугжуларның мергежилдиин, демниин бола эскерер мен. Д. Сарыг. Д. Оруе-оол—бригадаңың шыырак тудугжулары. Чаа келген кижини база оларга быжыглаар мен. Олар ак-сеткилдиг, бүгү чүвеге дузалажыр, ёзулуг оңнуктерим. Шеригден келген бир ооллу бригадага хүлээп алган бис. Холунга чидир балды тутпаан кижи-дир ийин. Өөрү ону өөредип, билир-ле чүвезин харам чокка дамчыдып турган. Ам С. Чкалов бисте эң дээре бызаңчыларның бирээзи.

Эрткен беш чылда Чодураа суурга школаны, хөй-хөй чуртталга бажыңнарын тудуп, «эки» деп үнелел-биле дужаадывыс. Экономистерден күш-ажылдың будурукчүлүү кайы хире өзүп турарын санап көрүнерем деп диледим. Оларның санааны мындыг: 1966 чылда бригада 61 муң 500 рубльдиң ажылын кылып, планны 109 хуу күүсеткен болду. Эрткен чылын планны 125 хуу күүсеткен болган бис. Ол үеде бригаданың кежигүннериниң саны база эвээжээн чүве болгай.

Чыл түнели-биле бригада социалистиг чарышка ийиги черни ээлээн. Ол дээрге ажылды түгээр организастап, бот-бодувуска дузалажып турарывыстың түнели. Ажыл шагын чөп ажыглаары-биле даарта кылыр чүвени богүн-не планнап, кижилерни таарыштыр хувааp бис. Дилиг материалдарын камныг чарыгдап, ооң үнер артыкшылды эвээжедиринче кичээнгей салып турар бис. Бо бүгү сөөлүнде барып үретүнелдиг болур-дур.

Партияның зөлчеглиг съездизинге алдаржыткан хүлээлгелерни хүн бүрүнүң шудургу ажылы-биле күүседир деп чүве билдингир. Ынчангаш бисте ажыл хайнышкынмыыр.

Д. ТЫКЫЛ-ООЛ,
№ 586 мехколоннада бригадир.

«Кызыл тудуг» эргелелинде Фёдор Фокининиң удурткан бригадазы социалистиг чарыштың мурнуку одуруун удаадараа ээлеп келген. Тудугжулар бо хүннерде наймыылалдың 12-ги кварталында 96 аал чурттаар бажыңның бешки каъдының ханазын салып турар. Ук бажыңның кол тудуг ажылын съезд ажыттынарынга чедир дооскаш, шеверлекчилерге дужаарын бригада шиитпирлээн. Ол хүлээлге күүсеттинеринге бригадир бүзүредиг. Коллективте нормазын хүнүң-не ажыр күүседир кижилер эвээн эвес. Оларның бирээзи коммунистиг күш-ажылдың шалычызы Василий НАВОЛОКИННИ (чуруктуң солагай талазында) база бригадир Фёдор ФОКИННИ корреспондент О. ОХЕМЧИК тыртырган.

МУРНАКЧЫЛАРГА ЧОРГААРАЛ

СЕСКИ БЕШ чылда биотиң республиканың орук тудугжулары, ажыглакчылары улус ажыл-агыйының өске адырларының бүгү ажылдакчылары ышкаш, күш-ажылчы бедик көргүзүглерни чедип ап, боттарының мурнунга салдынган онаалгаларны күүсеткен.

Чадаана биле Кызыл-Мажалык аразының кара шывыглыг, дорт, чаа оруу ол беш чылдың ортаа үезинде ажыглалга кирген. Ынаар чораан кижилер каалама магалыг орукту, бетондан кылган, быжыг, чараш көвүрүглерни магадан-ла хамас.

Таңдының эдээн дургаар шөйүүн чоруткан сай-довурак шывыглыг Элегес—Балгазын аразының оруу 1969 чылда-ла ажыглаттынып эгелээн. Ол ышкаш он-он километрлерже шөйүлген экижиткен оруктар болгаш чаа көвүрүглер районнар, колхоэтар, совхоэтар, суурлар аразында кылдынган. Эрги оруктарны септээринин, ажыглаарының болгаш кадагалап, ажаарының талазы-биле хөй чүүлдерни будурген. Балгазының, Арыг-Бажының калбак шынааларын кежилдир болгаш келир үеде Саян-Шушенское ГЭС-тиң тудуунуң дайлымы-биле биске тыптып келир далайның кыдын тавартыр Кызыл — Чадаананың чазагыг улуг оруктарының тудуу ам тудугжуларның шалынчы фронтузу болу берген.

Республиканың амгы байдалында транспорттуң кол хевири автомобиль транспорту болуп турар. Автомобиль оруктары дээрге ооң кара чаңгыс чепсээ. Мооң үжурунда экономика болгаш культураның хөгжүдезинге транспорт ышкаш рольду оруктар, көвүрүглер ойнап турары чугаажок.

Оруктарны, көвүрүглерни тударынга, септээринге болгаш ажаап, карактаарынга механизмнерни калбаа-биле ажыглап, ону башкарып, бедик мергежилди чедип алган, бодуңун херээнге ынак болгаш чүткүлдүг, кыымак кижилер орукчуларның улуг, найыралдыг коллективинде хөй. Оларның чамдыктарының дугайында чугаалаайн.

Иван Желтухин биле Кунгурук Шадын олар № 1 орук тудуг эргелелинде демниг ижин каттыштырган, чаңгыс эчис сорулгалыг, быжыг күзелдиг, эки ажылдап турарлар. Оларның кайызы-даа—коммунистер. Орук тудуунга Иван Павлович 15 чыл, Кунгурук Хуурлакович 10 чыл ажыг ажылдап келгеннер.

Экскаватор машинизи, коммунистиг күш-ажылдың шалынчызы эш Желтухинге Тыва АССР-ниң алдарлыг тудугжузу деп хүндүлүг атты 1968 чылда тывыскан. Ол чер ажылының талазы-биле беш чылдың онаалгазын 4 чыл 3 айларда күүседипкен. Бодунга быжыглаан техниканың септелгезинге көренгилерден 4240 рубльди, 2100 рубльдин кыварчаар материалдарын эрткен беш чылда ол камнап алган болгаш элээн каш чаартыкчы саналдарны киирген. Экскаваторщиктиң мергежилгее ол 4 кижини өөредип белеткээн.

Коммунистиг күш-ажылдың шалынчызы Кунгурук Хуурлакович үр үеде бульдозер башкарып келген, дуржулгалыг ажылчын. Эш Шадын беш чыл планын үш чыл сес айларда күүседипкен. Ол техниканы эки билир, ону шын ажыглаар, авария болгаш үрелиишкинни болдурбайн келген. Эрткен беш чылда бодунга онаагаи техника септелгезинин бот-үнезин 3400 рубль чиигеткен. Ол ышкаш кывар-чаар материалды хөйүү камнаан. Аныяк механизаторларга бодунуң арга-дуржулгазын болгаш билиин үргүлчү дамчыдып бээри ооң чаагай чанчылы апарган.

Чадаанада № 336 орук участогунда бульдозер машинистери Монгуш Чолдак-Ашакович Лугаржап болгаш Ондар Сандан-оолович Кысыдак олар база-ла бедик көргүзүглерни чедип алганнар. Орук тудугжузу Монгуш Дугааржап чер ажылдарын кыырының беш чыл онаалдазын база хуусаа бетинде күүседипкен. Ооң чаагай ижин Совет чазак улуубиле үнелеп, «Хүндүлелдиң демдээ» орден-биле шаңнаан. Төрээн чурттуң бедик үнелээшкинингe төлептиг чоруун ам ол база катап көргүзүп шыдаан.

Ондар Сандан-оолович Кысыдак үжен хардан биче-ле ашкан. Дуржулгалыг механизатор Дугааржаптың чанынга 1962 чылдан эгелеп ийиги бульдозер башкарыкчызы болуп, сес чыл дургузунда чаңгыс коллективке ажылдап, арга-сүмезин харам чокка солчуп, ажыктыг үүлени будурушкен. Ол техниканы эки билир, беш чылдың онаалгаларын чыл бүрү 135-140 хуу күүседип келген, коллективте мурнакчы механизатор болуп турар. Оруи машиналарын болгаш автомашиналарны эки билир, оларны септеп шыдаар бедик мергежилди чедип алган. Кандыг-даа үеде эш-оорунун ажылынга дузалажыр, буянныг чанчылы-биле оларга хүндүткелдиг.

Беш чылдың планын күүседипкен орукчуларның аразында мурнакчылар хөй. Оларга орук септекчизи Александра Бахарева, бульдозер машинизи Александр Инаев (Кызылдың № 335 орук участогу), грейдерист Оваи Хомушку (Барыын-Хемчикте № 1469 орук будурулге участогу) болгаш ооң-даа өскелерни адап болур.

СЭКП-ниң зөлчеглиг XXIV съездизинге күш-ажылчы улуг белектерлиг ужуражып, чаа тоску беш чылдың баштайгы чылының онаалдаларын хуусаа бетинде күүседир дээш, мурнакчылар бо хүннерде ийи дакпыр күженишкининг ажылдап турар.

О. ТОВУУ,
орук тудуг эргелелинде партия организациязының секретары.

БЕДИК АТКА ТӨЛЕПТИГ

Агаар-бойдустуң байдалын ким билип аликсавас, сонуургавас боор. Агаарның дүтайында медээлерни янзы-бүрү шинчиледдерге үндезилээш, баш удур билип алыры улус ажыл-агыйынга эргежок чугула. Республика найысылалында обсерваторияның коллективи агаар шинчилелиниң шынарын экижидер дээш элээн чүүлдерни кылып келген болгаш кылырдаа.

Бисте ажылынга ынак, мергежилин, билиин үргүлчү бедидип чоруур кижилер эвээш эвес. Обсерваторияда салбырлар аразында социалистиг чарышты организастаан. Метеорологтар болгаш радистер эки түнелдерни чедип ап турар. Ол участоктарда В. Курганская, В. Тимошенко, Л. Брагина, Д. Ховалыг, М. Гонтарь ышкаш дуржулгалыг эштер хөй. Ынчангаш оларның шинчилелдерни эки болуп турар.

Эрткен чылын бистиң чамдык ажылдакчыларывыс хууда социалистиг хүлээлгелерни алгылаан. Чоокта чаа ооң күүсеттингенин түнээн. Кол ажылынга болгаш коллективтиң хөй-ниити даалгаларын күүседиринге идепкейлиг киржип турар радист Л. Брагина, аэролог С. Шевцова, гидролог Л. Ячменёва, инженер А. Гаврилова олар хүлээлгелерин бүрүн күүсеткен. Оларга коммунистиг күш-ажылдың шалынчызы атты тывыскан.

Оларның бирээзи, инженер А. С. Гаврилованың дугайын чугаалаайн. Оон ам харыылап турар ажылы база онза харыысалгалыг. Улус ажыл-агыйын агаар-бойдус медээлери-биле хандырар кижи. Агаарның чылыг, соогунуң хемчээли, өл-шыгы, хаттыг, хат чок болуру — бо бүгүнү бистиң республиканың девискээринге (геология талазы-биле нарын чөрлерге хамааржыры билдингир) тодарадыры берге. Ол килдистиң шинчилелдеринге үндезилеп чер ажылын, транспорт аргыжылгазын таарыштыр чорудар болгай. Дуржулгалыг инженер ол харыысалгалыг ажылын эки билир.

Анна Семёновна ам 16 чыл иштинде агаар шинчилелиинге ажылдап келген. Күш-ажылчы оруун ол Сарыг-Сепке эгелээн. Дүн-хүн чок ажыл, частырыг кылын болбас хайгааралдар... Каш шак улаштыр кылып келген ажылдың түнели каш одуруг агаар медээзи болуп хуула бээр. Анна Семёновна бо мергежилге хандыкшын, кызымаккайын, чүткүлдүүн көргүзүп чоруур.

Эрткен юбилейжи чыл аңаа уттундурбас. Килдиске будун чыл иштинде барык чаасказан ажылдаар ужурга таварышсадаа, Анна Семёновна улус ажыл-агыйының органнарын чугула медээ-биле хандырып шыдаан. Эки ажыл, уре-түннел кижини чалгынналдырар. Инженер Гаврилова — бистиң коллективтиң чоргааралы.

Бүгү совет кижилер СЭКП-ниң XXIV съездизинге алдар болдурган күш-ажылчы ээлчегде сорук кирген ажылдап турар хүннерде бистиң коллектив бүгү улустуң социалистиг чарыжында кирген.

В. ФИЛИМОНОВ,
Кызылдың гидрометобсерваториязында партия организациязының секретары.

ХӨЙНҮ БҮДҮРЕР

УЛУГ-ХЕМ районнуң Чаа-Хөл суурунда ажылчын кооперацияның суурларның чурттакчыларын, мелицина, уруглар албан чөрлерин, школаларның столоваяларын, «Найырал» совхозтуң кыштагларда кадарчылагын хлеб-булочка кылыглар-биле үзүктелиишкин чоокка хандырып турар. Ажылчын кооперацияның коллективи эрткен юбилейлиг чылда алган социалистиг хүлээлгезин ажыр күүсеткен. Чыл дургузунда 650 тонна хлеб бижырар хүлээлге алган, 667,2 тонна кылдыр күүсеткен.

Коллективтиң чежигүнү хөй эвес, олар хлеб бижырар черге үр ажылдан келген мергежилдиг кижилер. Эргелекчи эш В. Вострикова ажылды организастаарынга, ажылчынарның балиг мергежилиин бедидеринге улуг дуржулгалыг кижи. Хлеб бижырар черниң ажылчынары бүдүрүп үндүрүп турар продукциязының шынарын бедидер, ассортиментизин көвүдедир талазы-биле бедик көргүзүглерлиг болуп келген.

Тоску беш чылдың баштайгы чылында коллектив бедик хүлээлгени алган ажылдап турар. Эрткен чылдың дургузунда бүдүрүп үндүрген хлебтен хөй продукцияны бүдүрүп үндүрерин хүлээнгеш, бирги кварталдың планын партияның зөлчеглиг съездизининг ажыттынар хүнүнүң бүдүүзүнде күүседир сорулганы салып алган. Бижырыкчылар эштер А. Бичиш, А. Суваңчыг олар 1971 чылдың эгезинден бээр хлеб бижырар нормазын смена бүрүзүнде 105—110 хуу чедир күүседип келгеннер.

Хлебти шынарлыг бижырарынга одалга кол хамааржыр. Хлеб бижырар черниң одакчызы эш Н. Дамба каш чыл улаштыр одакчылап келген дуржулгалыг ажылчын. Одалга таварымча чок болган дээр хомудалдар ажылчын кооперациянын баштаар черинге, хлеб бижырар черниң эргелекчизинге кирип көрбээн.

Ажылчы чоннуң хүн бүрү хереглелин хандырып турар, хлеб бижырар черниң бичии коллективи чаагай херекти будурүп турарын ажылчын кооперацияның баштаар черн. партия, профэвилел организациязы демдеглеп келген. СЭКП-ниң XXIV съездизин күш-ажылчы белектерлиг уткуурун коллектив хүлээнген.

Д. БЕЛЕК-ООЛ.

Сески беш чылда...

КАЧКАНАР ДАНЫҢ ЭДЭЭНДЕ

Качканар дааның эдээнге бөштайгы тудугжулар келгеш, шивижигештер кезип, майгыннарын тургузуп турганы мырыңай чоокта чаа болган ышкаш сагындырар. Олар чаа хоорай тургузар черни аштаар күчүлүг техниканы экелгеннер. Бульдозерниң бизинің чанындан хорадаан адыг бо тура халаан, шуурган электри шугумун эрэмчик дузаа ышкаш үзе, чаза хадып каапкан...

Каш чыл мурнуңда «Качканар» деп сөс чурттуң аныяктарынга кыйгы кылдыр чаңгыланы берген. Үлетпүрүңүң чаа төвүн тургузарынга эң улаңгыя Уралдың аныяктары кончуг идепкейлиг киришкен. Аңаа ажылдаары-биле Уралдың 55 хоорайларының, райошнарының оолдар, кыстары чедип келген.

Бо бүгү шынап-ла чоокта чаа болган. Ам мында даг комбинадының кайгамчык улуг корпустары, чурттталга бажыңнары бедип үнүлей бергилээн. Качканар хоорай болганындан бээр үш чыл безин четпээн.

— Качканар соолгу чылдарда дүрген темп-биле сайзырап хогжээн — деп, СЭТА-ның корреспондентизиниң кылган чуруктарын тайылбырлап тура, ажылчы чоннар депутаттарының хоорай Совединиң күүсекчи комитединиң даргазы Клавдия Павловна Сухенко чугаалаан.—Беш чыл дургузунда маңаа 70 муң дөрбелчин метр чаагайжыттынган чурттталга бажыңнары ажыглалга кирген. Бо дээрге ак-ак туйбулардан кылган он-он каът бажыңнар, барык муң хире олуттуг уруглар комбинаттары, беш магазин, ийи чаа школа, культура ордузу, рынок, столоваялар болгаш өске-даа черлер болур. Ам Качканарда беш школа бар, ынчалза-даа олар ам-даа хөйү-биле хереглеттинип турар. Өөреникчилериң саны хөлчок өзүп турар. Качканарга бир дугаарында төрүттүнген оол Валерий Иванов ам он үш харлыг, алды дугаар класстың өөреникчизи.

Бистиң хоорайывыстың чурттакчыларының ортумак пазыны 25—26 харлыг. Чурттакчы чоннуң өзүлдезиниң талазы-биле Качканар Совет Эвилелинде эң бедик көргүзүглүг черниң бирээзи — муң чурттакчыга-ла 20 уруг онаажыр.

Бис чыл санында-ла хоорайның чаагайжыдылгазынга миллион хире рубль чарыгдап турар бис—деп, К. П. Сухенко уламчылаан.—Качканарга тудугжуларның баштайгы отрядын эккелген кижи Семен Степанович Мальцев чаагайжыдылганы удуртуп башкарып турар. Семен Степанович ам «Качканар руда тудуг» трезинің кол диспетчери болган хоорай Совединиң чаагайжыдылга талазы-биле депутаттар комиссиязының даргазы. Ол Уралга дыка хөй хоорайларны, заводтарны тутчуп келген, бистиң шуптувус-биле бир дөмей, Качканар эң чараш дээн хоорайларның бирээзи болзуп дээш дыка кызар кижи.

Хоорайның чанында хол-биле чайып кылган Качканар далайы дээр далай тыптып келген. Бичии даг хемин боот тургаш, тургускан бо суг шыгжамыры хемчээлиниң талазы-биле Арал далайга дең. Каш чыл мурнуңда бис аңаа бичии байлаңнар салыпкан бис, ам чылдың кайы-даа үезинде балыкчылар оон олчалыг көрлер.

Качканарларның кол сагыш салыр чүвези—руда. Оон тывыжы чыл санында-ла каш миллион тонна улгадып олурар. Маңаа бир дугаар экскаватор чеди чыл мурнунда ажылдап эгелээн. А 1970 чылда Качканар 23 миллион тонна руданы тыпкан. Руда казар черлер эң сайзыраңгай дээн техника-биле хандыртынган. Электрижиткен поездилер бир келирде-ле 1100 тонна даг массазын экнээр.

Өрткен беш чылда комбинатка составында бүдүн чартык хуу демир бар руданы болбаазырадып эгелээн. Партияның XXIV съездизинге тудугжулар болгаш дагжылар эзээп демирлиг руда болбаазырадыр фабриканың ийиги эолчээн ажыглалга киирер деп шиитпирлээн. Ынчан бо бүдүрүлге чыл санында-ла үш миллион тонна продукцияны бере бээр, ол дээрге амгыыдан ийи катап хөй болур.

Качканар комбинады беш чылда орулгалыг бүдүрүлге апарган. Мурнунда бодавайндаа турган байлакты ажыглап болурунуң аргазы бар деп чүвени дуржулга бадыткаан. Качканарның рудазы ышкаш рудалыг даглар Уралда энмежок хөй.

Клавдия Павловна төрээн хоорайының чуруунче база катап топтап көргүлээп, немеди:

— Чаа беш чылда Качканарның кандыг апаарын көргүзери корреспондентиге берге болгай. Ынчангаш хоорайның келир үезиниң дугайында тайылбырдан берип көрейн. Комбинаттың күчүзү амгыыдан барык ийи катап улгады бээр. Ийиги даг бүдүрүлгезиниң тудуу эгелээр. Ол чылда 45 миллион тонна руда сайгарар. Чурт иштиниң байлаа энмежок. Качканарның руда курлавыры чүс ажыг чылда четчир.

Беш чылда комбинат-биле кады хоорай база өзер. Аңаа элээн каш муң чаа квартиралар, садыгның улуг төвү, 1300 олуттуг школа туттунар, троллейбус маршруттары база ажыттынар. Кыры дугаалгыг эштир бассейнниг спорт комплексизиниң тудуун эгелей берген. Бистиң хоорайывыс улам чараш, улам делгем болгаш бай апаар.

Боттарывыстың холувус-биле тудуп алган хоорайывыска чоргаарланыр бис. Чурттуң байлаан Төрээн чуртка бараан болдурар, Уралдың дагларынга үлетпүрүңүң база бир төвүн тургузар дээн партияның болгаш чазактың харыы-салгалыг даалгазы кыска хуусаа иштинде күүсеттинген. Бистиң чуртувуска коммунизмни тургузарының чаа-чаа планнарын амыдыралга боттандырар дээш качканаржылар бүгү күжүн бээрине белеп.

В. СТАРИКОВ.
(СЭТА-ның корр.).

ЧУРУКТА: Качканар хоорай (Свердлов область). Чаа микрорайон.
(СЭТА-ның фотохрониказы).

ДЕЛЕГЕЙ дө ХҮННЕРДЕ

СЭКП-ниң XXIV съездизинге уткуштур

БЕРЛИН. (СЭТА). Ам бүгү делегейниң кичээнгейи Москваже угланган. СЭКП-ниң дээди шуулганын чыылырары чүгле совет улустуң амыдыралында шылгарақгай политиктиг болуушкүү болур эвес. СЭКП-ниң съездилери социализмниң херээ дээш, империализмге удур демиселге чаа күштерин делегейниң коммунистиг болгаш ажылчын шимчээшкинниге, депшилгелиг бүгү кижи төрелгетенге берип турар деп. «Нойес дойчланд» солун мурнуку түүлүне бижээн.

«Нойес дойчланд» солун бо мурнуку түүлүн СЭКП-ниң XXIII съездизиниң соонда коммунистиг тургузуушкунга совет улустуң чедип алган чедишкиннерине, партияның ээлчеглиг съездизинге совет коммунистерниң болгаш ССРЭ-ниң бүгү ажылчы чоннарының белеткелинге бараан болдурган.

ССРЭ-ниң ажылчы чоннары беш чыл планында айыткан кол сорулгаларны долдур болгаш ажыр күүсеткен. Совет улустуң амыдырал деңнели улуу-биле бедээн дээрзин солун демдеглээн.

Чоокку чылдарда совет улустуң мурнунга тургустунган сорулгаларны айытпышаан, «Нойес дойчланд» бо сорулгаларны шиитпирээринге акы-дуңма социалистиг чурттар-биле Совет Эвилелиниң кады ажылдажылгазының улуг ужурдузазын демдеглээн.

Экономиканы, әртемни болгаш техниканы хөгжүдер талазы-биле ССРЭ-ниң чедишкиннери социалистиг күрүнелерниң бүгү дем каттыштырылгазывың күүзүн күштелдиреринге дузалап турар деп, «Нойес дойчланд» демдеглээн.

Совет Эвилелиниң болгаш социалистиг өске-даа күрүнелерниң даштыкы политиктиг базымнары айыыл чок чоруктуң айтырыгларының талазы-биле ниити-европа чөвүлел хуралын чыылдырарынга таарымчалыг байдалдарны тургузарынга шиитпирлиг хире-чергези-биле дузалап. АКШ-тың Индий-Кыдатта агрессиязынга удур, а ол ышкаш Израильдиң Чоокку Чоон чүкте агрессиязынга удур демиселге антиимпериалисчи күштерниң хүрээлеңин күштелдирип турар деп, чүүлде чугаалаан.

Моол экономиканың бүзүрелдиг базымы

УЛАН-БАТОР. (СЭТА). 1970 чылда улус ажыл-агыйын болгаш культураны хөгжүдер планының күүселдезиниң баштайгы түңнелдериниң дугайында МАР-ның Министрлер Чөвүлелиниң чанында Төп статистика эргелелиниң дыңнадыын ыңда парлап үндүрген.

Акы-дуңма Моолдуң ажылчы чоннары дөртку беш чылдың доостур чылында улуг чедишкиннерни чедип алган. 1969 чылдыы-биле деңнээрге, нинтилездиң ниити продукциязы 5,9 хуу, наңпонал орулга 5,8 хуу, улус ажыл-агыйының кол фондузунуң хемчээли 13,6 хуу өскен. Үлетпүрде болгаш транспортта күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү алээп бедээн.

Малдың баш санының демелде өзүлдезиниң планы 104,1 хуу күүсеттинген, нинтиниң малының баш саны 1969 чыл-биле деңнээрге, 5,5 хуу көвүдээн. Мал ажылының материалдыг баазазын быжыглаар талазы-биле улуг ажыл чоруттуган.

МАР-ның чер ажылдыглары эки дүжүттүг ажаап алган.

Үлетпүрүң ниити продукциязын өстүрериниң планын ажыр күүсеткен. Одалга-энергетика үлетпүрү болгаш тудуг материалдар бүдүрүлгези дүргедеткен темпилер-биле хөгжүп турар. 1970 чылда янзы-бүрү 200 ажыг үлетпүр объентизи ажыглалга киргеп.

Ажылчы чоннарның материалдыг болгаш культурлуг амыдыралы бедээн.

Куба бижик-биликтиг чурт

ГАВАНА. (СЭТА). Улусчу эрге-чагырганың чылдарының дургузунда Куба калбаа-биле бижик-биликтиг чурт болу берген. Ам үүле эге школаларда безин 1.600 муң ажыг өөреникчи өөренип турар. Ол болза революцияның баштайгы чылдарында тургаңындан бир миллион кижи хөй дээни ол. Революстуг чазак школа-интернаттарның болгаш чартык интернаттарның калбак четкизин тургускан, оларда ажылчы чоннарның уругларын, чем, идик-хеп, өөредилге херекселдери-биле халас хандырып турар. Класстар өрээлдерин эки дерээн. Уруглар-ның музыка, спортка өөренир, хөглүг дыштаныр талазы-биле бүгү артала ры бар.

Маңаа холбаштыр башкыларның бедик мергежилдиг кадрларының талазы-биле негелде хемчээл чокка өскен. Күрүне башкыларны белеткээринге болгаш профессионал деңнелин бедидеринге, а ол ышкаш чырыдыышкынның өске-даа хереглелдеринге чыл бүрүде 300 миллион ажыг түңнүг песону үндүрүп берип турар. Үүле чаңгыс Лас-Вильяс-Вильяс можуда безин эге школаларның 15 муң ажыг башкызы ажылдап турар, ынчаарга революциядың баштайгы чылдарында оларның саны үүле үш муң кижи турган.

Патриоттарның чедиишкиннери

Парлалганың хөсталга агентилелиниң Мурнуу-Вьетнамдан дыңнатканы-биле алырга, хөсталганың Улусчу чепсектиг күштериниң Киевтыонг можуда дайылдажып турар дайынчылары 1970 чылда дайынның 3.000 ажыг солдат, офицерин сандан үндүрген. Патриоттар кывар үүлүдүн болгаш ок-чемзектиң ийи складын чок кылган, 28 шериг катерин суг дүвүнче киргеп, 24 самолёттуу дүжүр аткан болгаш чер кырынга узуткаан, а ол ышкаш 12 бронетранспортёрну болгаш дайынның өске-даа шериг техниказын чок кылган.

(СЭТА).

ВЕНЕСУЭЛАНЫҢ КОМПАРТИЯЗЫНЫҢ IV СЪЕЗДИЗИНДЕ

КАРАКАС. (СЭТА). Венесуэланың Компартиязының (ВКП-ниң) IV съездизи ТК-ның отчёт илеткелин үүлдүг деп санаан, политиктиг декларацияны база аграрлыг айтырыг болгаш профэвилел ажылының дугайында тезистерни бадылаан.

Делегаттар амгы үе-чадада ажылчы чоннарның чугула негелделери дээш партияның демиселиниң программазын чаңгыс үн-биле хүлээп алган. Делегаттар ВКП-ниң программазының төлевилелин белеткээрин болгаш чоокку съездиге бадыладыры-биле киирерин ТК-ның соңгудар составынга дааскан.

Петков биле Маркес баштадыр фракшылы антипартийжи болүктүң партияның хүрээлеңиден үндүр сывырган.

Съездиге акы-дуңма коммунистиг болгаш ажылчын партияларның төлөөлекчилери байыр чедирген. АКШ-тың, Колумбияның, Гавананың, Коста-Риканың, Эквадорнуң, Перунуң болгаш Уругвайның коммунистиг болгаш ажылчын партияларының төлөөлекчилери байыр чедирип, боттарының чурттарында революстуг демиселдиң дуржулгазының дугайын чугаалаан.

СЭКП-ге болгаш Совет Эвилелинге ханы хүндүткелдиг болгаш өөрүн четтириишкиниң сеткил-сагыжы оларның чугааларында спиниккен. Даштыкы чурттарның партияларының төлөөлекчилери Куба-биле, национал хамаарышпас чорук дээш демисежип турар улустар-биле коммунистерниң болгаш бүгү ажылчы чоннарның эп-сеткил каттыштырылгазын быжыглаарын кыйгырып, империализмге удур, ёзулуг хамаарышпас чорук дээш демиселдиң оруунче киргеп Чилиде, Перуда болгаш Боливияда дешилгелиг чаартылгаларның чугула ролюн демдеглээн.

ЧАЗАК КОНТРОЛЮНГА

САНТЬЯГО. (СЭТА). Чили чазак чурттуң хооблуу-дүрүмнерин каржызы-биле үрээп панамерикан банкыны бодунуң контролюнга алган. Бо болза сөөлгү үеде күрүнениң эргезинге шилчиткен хуу дөртку банк-тыр.

Чаа ылгавыр демдектер

ДЕЛИ. (СЭТА). Ам болур бүгү-ниити соңгулдага Индий национал конгресс партия (ИНК) «бызаалыг инек» деп ылгавыр демдек-биле киржир дээн. «Дөңгүлүг ийи шары» деп ылгавыр демдекти ажыглаары дүрүм чок болур дугайында Индияның дээди судунуң медеглелиниң соон дарый төп соңгулда комиссиязы «Бызаалыг инек» деп ылгавыр демдек дугайында шиитпирни хүлээп алган деп, «Нэшнл геральд» солун дыңнаткан.

ИНК-ге удур «конгресс организациязы» дээр партия «Эргиштиг херээжен» деп чаа ылгавыр демдекти база алган.

Чоннуң хөй нуруузу бижик билбес болган ужурунда ылгавыр демдектер чуртка соңгулданы чорударынга чугула рольду ойнап турар. Ылгавыр демдектер боттарының бадылаашкыныи бээрин күзээни партияның бюллетеньнерин ылгарадып билип алырын соңгукчуларга дузалап турар.

Инек индуис ылгавыр демдек болуп турар, а англи пос-таавы үлетпүрүңүң шургуушкунунга удур, ада-чурт пөстерин бүдүрер дээш демиселдиң үезинде Махатма Ганди эргишти ылгавыр демдек кылдыр ажыглап турган.

АЖЫЛ ЧОКТАР

ПАРИЖ. (СЭТА). Ам Францияда ажыл чок 500 муң кижи бар. Ол дугайын дыңнатпышаан, «Юманите» солуннуң демдеглээни болза, 1969 чылдың декабрьда турганы-биле деңнээрге, чуртта ажыл чоктарның саны 150.000 кижиге, азы 42 хуу көвүдээн.

Бо чылдың эгезинде Каттышкан Штаттарда ажыл чоктар сөөлгү тос чылдарныңдан ажыг тулган дээп санга четкен болгаш 4,6 миллион кижи, азы чурттуң ажыл кылыр чопунуң 6 хуузу боон турар.

— Чоокта чаа ажыл чоктарның саны көвүдээнинге холбаштыр чазактың дүүгеревейн турарын билип алыры сеңээ таалапчыг боор деп бодай-дыр мен.

«Шык-Йорк таймс» солундан алган шоодуглуг чурук.

(СЭТА-ның фотохрониказы.).

КАЙГАМЧЫК АМЫДЫРАЛ

Совет эрге-чагырга дээш демисежип чораан маадыр интернационалистерниң аттары Октябрьның төрээн чуртунуң төөгүзүнде алдын үжүктер-биле кирер бижиттинген. Оларның маадырлыг чоруктарын кайгамчык магадашкын-биле сактып чоруур бис. Ындыг маадырларның бирээзи-биле танышып чугаалажыр аас-кежик меңээ таварышкан, чүү дээш өөрээн мен, ону номчукчуга дамчыдайн.

Албан ужурунда сургакчылап чораан, Таписсентмартон дээр венгр суурга барган мен. Аңаа мени делгем эгиннерлиг, улгады берген кижи-биле таныштырып каап чүве. Ону — Йожеф Варга дээр. Ооң намдары солун.

Йожеф 1898 чылда бо суурга төрүттүнген. Ооң өг-бүлезиниң кежигүннери шаг-шаандан тура-ла хоочун революсчу чаңчылдыг улус болган. Кырган-ачазы биле ачазы социал-демократтар чораан.

Делегейниң бирги дайынының үезинде тараачын оол Йожеф Варганы австри-венгр армиязың шериг албанынга келдирткен, оон фронтуже чорудупкан. Удаваанда Перемышль чоогунга ону орус шериглер тудуп алган. Ортаа Азияже чорудупкан.

Октябрьның социалистиг Улуг революциязын Варга Туркменияга уткаан. Ядыы, хөлечик чораан кижиге ол канчаардаа аажок улуг өөрүшкү болган. Ынчаарга хамааты дайын эгелээнде Йожеф Туркестан фронтузунуң I армиязының ак казактар-биле чаалажып турган кезектериниң составынга турган интернационалчы бригадага эки турачы болуп киргеп.

1919 чылдың эгезинде Пожеф Оренбург чоогунга кадыгдошкуи тулчуушкуннар үезинде хөрээнче аар балыглаткан. Ол-ла чылын ону большевиктер партиязының хүрээлеңинге хүлээп алган.

Кадыы экижээн соонда ону кызыл командирлер белеткээр талазы-биле Туркестанның артиллеристер курузунче, а 1920 чылда эң дээре дээн интернационалчы беш дайынчыларның бирээзи дээш Москваның кызыл командирлер курузунче чоруткан. Хөлечиктен чораан венгр ядыы кижи, интернационалчы дайынчы — шак ынчаар кызыл курсант болу берген.

— Мээң кады өөренип турган оңнуктеримге-даа, меңээ-даа кончуг улуг өөрүшкү болган: Улуг Октябрьның үш чыл оюнда В. И. Ленин бистиинге чораан: Чыскаалганнарның мурну-биле эртип бар чораш, ол мээң дужумга кээп доктаагаш айтырды: «А силер, чараш-чаагай болгаш мөге-шыпырак кижи, кайы губерниядан келген силер курсант?» Баштай аңгадай бергеш, ооң соонда ыктыр мынча деп харыылаан мен: «Будапешт губерниязы чурттуг мен». Ленин каттырыпкаш, мээң холумну тудуп, эки чедиишкиннерин болгаш төрээн Венгриямче мээң дүрген-не ээп чаныптарымны күзээн — деп, ол сактып чугаалаар.

Йожефтиң турганы кызыл командирлер курстарынга өөренип турган венгр эки турачылардан тускай өөредилге бөлүктерин тургускан. Курстарга оларны орус эштерден аңгыда венгр коммунистериңң партиязының удуртукчузу Бела Кун, а ол ышкаш коммунист Енэи Варга олар башкылап турган.

— Бир-ле катап Бела Кун менден мынчап айтырган: «Коммунист сен бе?» Ийе, деп харыылаан мен. Оон Венгрияже ээп чанарын ол меңээ сүмелээн. Бодап-даа көрүңөр, ол санал мени шынап-ла дүвүредипкен. Чүге дизе Россия мээң ийиги төрээн чуртум апарган. Ынчалза-даа ӧорууру чугула болгаш албан турган. Ону менден коммунистиң хүлээлгеэн, мээң партийжи арый-нүүрүм шуут иеген келген — деп, Йожеф Варга меңээ чугаалаан.

Төрээн чериңге ээп келиишкин аңаа болгаш ооң төрелдеринге кончуг айыладыг байдалды тургускан. Баштайгы кежээде-ле оларның бажыңының соңгазын соктап эгелээн. Ол Йожефтиң кырган ачазы биле ачазының хоочун оңнүү болган: «Ежжа, кара сагыштыг саттыныкчыларның медээзин ёзулаар сеңи тудуп бажыннаар деп турлар эвеспе. Ол дугайын илап-ла дыннадым...»

Аткан даңны Й. Варга Будапешт баар оруккa уткаан. Будапештиге янзы-бүрү саттыныкчылардан чаштыры черлө белеп турган...

Ынчаардагы берге чылдарда ажыл тып алыры ындыг-ла белең эвес. 1924 чылга чедир машина тудуушкунуның заводунга, а ооң соонда партияның даалгазы-биле хоорайның трамвай депозунга ажылдап турган, партияның чажыт организациязын тургускан.

Трамвайга кондукторлаар ажылды партияның пропагаңда ажылы-биле дүүштүрбүшаан, Варга ол үеде-ле кончуг пептергей апарган классиктиг хүрешке хандыкшыл берген. Бо талазы-биле ооң чедиишкиннери кайгамчык: Йожеф шылгараңгай спортчу болу берген, Венгрияның чемпиону атты каш удаа чаалап алган, а Европаның бирги чери дээш маргылдаалларга баштай хүлер, ооң соонда мөңгүн медальдарны алган. Венгрияга болгаш Европаның хөй-хөй чурттарынга чоруп тургаш, Йожеф чажыт ажылды идепкейлиг чоруткан. Германияның, Данияның, Болгарияның, Польшаның, Румыняның, Францияның, Чехословакияның чажыт ажылдакчылары ол сураглыг спортчудан арга-сүме ап турар деп чүвени харыы-даа эң-не дуржулгалыг дээн шивишкиннер безин эскербейн турганнар.

Ынчалза-даа 1936 чылда Варганы тудуп хорутдаан. Кара бажың, шаажылал-даа ооң дайынчы мөзүү-шынарын сып шыдаваан, кезээде дайынчы революсчу болуп арткан.

Венгрияга улусчу эрге-чагырга тиилээн соонда Йожеф Варгага партияның болгаш күрүнениң янзы-бүрү ажылдарын дагзып турган. Ол кодээ Совет даргалап, кодээ ажылагый кооперативиниң партия бюрозунуң секретарынга-даа, район судьязынга-даа ажылдап чораан. 1956 чылда 58 харлыг Варга боо-чепсээн холга туткаш, революцияның чаалап алышкыннарын камгалашкан. Улусчу Венгрияның мурнунга ооң революсчу ачы-хавыяазы дээш алган шаңналдарны ам-ооң делгем хөрээнде чайнап чоруур.

Йожеф Варга — ам пенсиняда. Ол ам-даа мурнундагызы дег сергек-омак. Совет Эвилелинде болгаш өске-даа хөй-хөй чурттарда оңнүктеринден чагааларны үргүлчү алыр.

Ол хоочун революсчуның меңээ көргүскен чагааларындан шериг эмчилери чораан — авиадесантниктер Вениамин Ботиковтун болгаш Рудольф Салганиктиң чагаалары кичээгейнимни хаара туткан. Олар Венгрияга чоруп турганының үезинде божаап ие кижинин, ооң чаш толүнүң амы-тынын өлүмден чарып алганнар. Ынчаарга медицина эртемниниң доктору Салганчик кадайы болгаш уруглары-биле кады ынчаарда амы-тынын камгалап алганы Вениамин-Рудольф-Шандорнуң 1967 чылда болган кудазынга база киришкеннер. Ол кудага Минскиниң Төп эмнелгезиниң кол эмчизи Вениамин Ботиков бодунуң өг-бүлези-биле киришкен.

Ол уттундурбас улуг кудага очулдурукчулап турган кижи база-ла бистиң оңнүүвүс Йожеф Варга болган.

Борис ЛЕВЧЕНКО. (ПМА).

Анджела Дэвистиң кыйгырыы

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). «Аажок хөй санныг кижилер мени хостаарыи негеп турар-дыр. Үүге дээрге меңээ онаагаи буруу болза, оларның бодалы-биле алырга, бодунуң амыдыралын, бодунуң энергиязын кижи төрелгетенин хостаар дээш демиселге бараан болдурган американнардан АКШ-тың чазаанын коргуп, сүртээр чоруундан болган». Анджела Дэвис ындыг медеглелди «Рэмпарте» журналдың корреспондентизинге берген харыызында кылган.

Удурланыышкынның амгы шимчээшкинин улам калбартыр деп, Анджела Дэвис бүгү американнарны кыйгырган. «Америкага политика талазы-биле чаңгыс-даа хоругдаттырган артыпшаан турда, ёзулуг хостуг бооп шыдавас мен деп чүвени ол шимчээшкинниң киржикчи бүрүзү медереп билген турар ужурлуг» деп, Анджела медеглээн. Ынчаарга «чаңгыс-даа негр бичии уруг аштап артыпшаан турда, политика талазы-биле хоругдаттырганнар хостуг бис деп кажандаа бодавайн» турар деп, ол демдеглээн. Амгы шимчээшкин америк ниитилелге үндезин чаартылгаларны боттандырып шыдаан турар төлээде, күштерни чыыр ужурлуг дээрзин ол демдеглээн.

Буржуаз парлалганың «Дэвистиң херээ» дээр чүвени чырыдып бижиринниң характеринниң дугайын чугаалап турганы, Анджела Дэвис бодунуң политиктиг бүзүредиглериниң болгаш ажыл-чорудулгазының алыс утка-шынарын пропагаңданың капиталистиг органнарының кандыг-даа янзы-биле дуюкаа эрттирип турарының ол фактызын айыткан.

АКШ-тың чазаан деткип турар парлаалга ол дугайын сагындырбайн турар, чүге дээрге, «негрлериниң, мексикан уктуг американнарның хосталгазы дээш, ажылчын аңгыны мөлчүп турарынга удур демиселди ам барык кемниг херек кылдыр көөрүн барымдаалап турар».

АКШ-та расизмге удур, капиталистиг системага удур демиселди чурттап-ла чоруур үевисте чорудар ужурлуг бис деп, Анджела Дэвис демдеглээн.

Коммунист кысты камгалаар дээш

НЬЮ-ЙОРК. Анджела Дэвисти болгаш АКШ-та политика талазы-биле өске-даа хоругдаттырганнарны камгалаар дээш массалыг митинг Нью-Йоркту бир залынга болган. Дайынга, расизмге болгаш дерзии үүлгедиглерге удур демиселдиң тус черде комитеди, а ол ышкаш элээн каш демократтыг организациялар митингини чыылдырган.

Митингиниң база бир организакчызы Арнольд Вайстың демдеглээни: Каттышкан Штаттарда ниитилелди болгаш ында амыдырал байдалдарны чаартырын орлалдашкан бүгү кижилерге удур кеземчениң кем-херектерин үүлгеткени кылдыр бурууну доп-дораан өнаай бээр-дир. Ынчаарга Сонгминиң мурнуу-вьетнам тайбың чурттакчыларынга удур араатанзыг үүлгедиглерни үүлгеткен кижилерни удаадараа агартып турар.

Анджела Дэвистиң болчукчузу Жон Абтыны олурушканнар чылыы-биле уткаан. Анджеланың кара чангыс «буруузу» болза, мөлчүгделге болгаш дарлалга удур демисежири-биле компартияга оон киргенинде деп, ол медеглээн. Аңаа удур нүүлдеп чогаатканы «херек» — политика талазы-биле чөңгээ-дир. Анджеланы хостаар дээш демисел дээрге бистиң хосталгавыс дээш, бистиң уругларывыстың келир үези дээш демисел-дир деп, Жон Абт медеглээн.

Анджеланы хостаар дээш Нью-Йорк комитединиң даргазы Хозе Стибенс америк улустуң кайгамчыктыг кызын болгаш политика талазы-биле өске-даа хоругдаттырганнарны хостаар дээш чангыс эпче болгаш боттарының күжениишкиннерин мобилизастаарынче чыылганнарны кыйгырган.

БЕРЛИН. Демократтыг херээженнериниң Делегей федерациязының бюрозунуң кежигүнү Хельга Дикель америк патриот А. Дэвисти хостаар дээш делегей шимчээшкинининиң калбарганын демдеглээн. Ону хостаар дээш демисел янзы-бүрү бүзүредиг херээженнериниң шагда-ла херээ болу берген дээрзин Х. Дикель демдеглээн.

Демократтыг херээженнериниң Делегей федерациязының 107 национал организациязында каттышкан хөй миллион херээженнер кижиниң эргелерин каржызы-биле үрээнинге болгаш А. Дэвиске удур судтуң кара туразында аажылаашкынынга удур боттарының сеткил-сагыжының ханызындан киленнээшкинин удурланыышкын чагааларынга, негелделеринге, резолюцияларынга илергейлеп турар.

ПАРИЖ. Францияның Күш-ажылдың бүгү-ниити конфедерациязының конфедерал бюрозу амызы шынгыы айыылга таварышкан Анджела Дэвисти хостаар дээш демиселге киржиринче бүгү француз ажылчы чоннарны кыйгырган.

Күш-ажылдың бүгү-ниити конфедерациязының тараткан медеглелинде чугаалаады: негр улусту камгалаар дээш, АКШ-та сөөк-язы ылгаар чорукка удур идепкейлиг демисежип турар Анджела Дэвисти америк суд истеп сүрүп турары ол-дур. Француз ажылчы чоннар Анджела Дэвисти доп-дораан хостаарын негеп турар деп, медеглелде демдеглээн.

(СЭТА).

Бистиң календарывыс

ПАВЛО ТЫЧИНА

Сураглыг украин чогаалчы Павло Тычинаның төрүттүнген хүнүнден бээр 80 чыл болган. Оон ырларын болгаш пүлүктерин көк дээрже узап үнген теректер, хову шөлдүң кырында чеди оңнүг челээш, бодунуң агымын хөгжүм чылы дег алнаштырган Днепр, база украин музыка херекселдери-биле бо-ла дөмейлеп чугаалажыр...

Бо деңнелдер-даа ооң дугайын бүрүнү-биле чугаалап шыдавас. 1918 чылда революсчу массаның баштакчызы кылдыр сонгуп алганы хойжунуң, 1930 чылда бодунуң шыңгыы аразындан трактористер курузуниче дезии чоруй барган Олес Куликтиң, Шевченко болгаш Чернышевскийниң дугайында, адазы-биле кады Римский-Корсаковтуң музыказын дыңнаар дээш, кышкы соок хүнде бар чыдар москвачы уруг Ленаның бодунуң чурттап турган үезининг аялгазынга кирер янзы-бүрү овур-хевирлериниң дугайында ооң бижингилээни уран-чечен болгаш бедик идейлиг.

Павло Тычинаның чамдык шүлүк чогаалдарын тыва дылга бистиң помчукчуларывыс ооредилге номнарындан номчаавнар, а амгы үениң аныяк кижилери ону ооң орус дыл кырында хөй номнарындан номчуп турар. Мооң адаанда ооң ийи шүлүүн орус дылдан очулдурганын парладывыс.

Павло ТЫЧИНА

БӨМБҮРЗЕКТЕР аразынче соңга

Онаалгавыс бүдүрер дээш,
чолду,
Онза чоргаар сеткип чоруур
чон бис.
Бөмбүрзектер аразынче
соңга
Бөгүн бисте ажыттынган,
көргер.
Ендүр бедик октаргайже
үнгем,
Өөрүшкүнү чалгынналган
чурт бис.
Ужар чүүлдүң адазының
баштай
Ужуп үнер дижек сөлү
бүттү.
Хеймер оглу спутниктиң
четкеш,
Хере баскан бистиң Черни
корем...
Тайбың ишти, Кремльдиң
үжүн,
Дамчыдып чор, хүлээп алдың,
хей чок!
Акы-дүкпа найыралдың
чаагай,
Алдын сеткил, бедик хөөлүү
кайдал?
Магаданчыг, өлүм билбес
хөөлүү—
Маадыр чүрек төрүп бергеш
Сүлде.
Чүлдү-чүргэ улустарга
ажык,
Чүдүлгевис — тайбың орук,
чыргал.
Каптагайда көвей мөзү
улус,
Калчаа дарлал хайындың
дээш, чүткүүр.
Улус бүрү! Делегейниң
чоку,
Улуг үүле актыгерде —
онаар.
Чежем дивейик, ажыл-ишти
йөрээ,
Черни, сугну эде сишаби,
чогаат!
Онаалгавыс бүдүрер дээш,
чолду
Онза чоргаар сеткип чоруур
чок бис.
Бөмбүрзектер аразынче
соңга
Бөгүн бисте ажыттынган,
көргер!

С. САМБА-ЛЮНДУП
очулдурган.

АЙ-ПЕТРИ

Кежээ бүшкен. Маны даштың
Кертий чонуп, чадалап каан.
Ырак черде сайгылганнар
Ыржым өттүр чиженнеп тур.

Шаарарган делгемнерде
Шартылаалар үнүп дыңнап,
Талыгырда сыладыс чайнап,
Далай алар чалгып чыдыр.

Чайырлыг көк далай кайгаан
Чайлыг таваар тыңып чыдар
Октаргайны сактырымга
Оожум чалгыг төлбеңкээн,
дег...

Дофнис биле Хлояның
Таланчыг сымыранның,
Актыг болчаг чедип кээрге,
Айдың айым дыңнаалап тур.

Ай-Петриевис, хөөлүү дег,—
Маны даштың чона каккаш,
Ак-көк дээрде сиилбип
казган,
Магаданчыг сүүрерип тур.

Ю. КЮНЗЕГЕШ.
1926 ч.
очулдурган.

ПРОФЭВИЛЕЛДЕРНИҢ спартакиадазы ажыттынган

Январьның 29. Эртенгиниң 10 шак четкелек. «Хүреш» стадиону байырлал шинчи кирер каастанышкан. Хөгжүмнүң таалынчыг аялгазы ырактарже ужугуп чоруп турган. **«Профэвилелдерниң VII кышкы спартакиадазыкың киржикчилеринге байыр!»** дээн болгаш өске-даа кыйгырыгларны, спорт ниитилелдериниң туктарын стадионда аскылаан.

Январьның эртенги соок чывары арынче ажыннады хап турза-даа, спортчу хеп кеткен, холдарында хаак, коньки туткан оолдар болгаш кыстар омак-хөглүг чаңнашкылаан, стадионга чыглып кээп турган. Ол болза Тыва АССР-ниң профэвилелдериниң VII кышкы спартакиадазының түңнел маргылдаазынга киржир дээн Кызылдың, Ак-Довуракның, Хову-Аксының, районнарның эң шилиндек спортчулары байырлыг ажыдыышкынга кээп турары ол.

Спартакиаданың ажыдыышкынынга киржири-биле СЭКП Тыва обкомунуң, партия Кызыл хоорай комитединиң болгаш областың профэвилелдер чөвүлелиниң харыысалгалыг ажылдакчылары четкилеп келген.

10 шак. «Спартакиаданың киржикчилери чыскаалыңар!» деп команда дыңналган. Командалар аайы-биле күш-культуржулар чыскаалыпкан.

Спартакиаданың кол судьязы, Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң чанында күш-культура болгаш спорт комитединиң даргазының оралакчызы **П. И. Горбунов** профэвилелдерниң Тыва область чөвүлелиниң даргазы **Т. Ч. Норбуга** рапорт-ту берген.

— Тыва АССР-ниң профэвилелдериниң VII кышкы спартакиадазынга киржирибиле 9 команданың 160 ажыг спортчузу бүрүнү-биле чыскаалыпкан—деп, ол чугаалаан.

Эш Т. Ч. Норбу спартакиаданы ажыттынганын чарлаан, СЭКП Тыва обкомунун, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң, республиканың Министрлер Чөвүлелиниң болгаш область профэвилелдер чөвүлелиниң мурнундан спортчуларга байыр чедирген.

— Профэвилелдерниң VII кышкы спартакиадазы бистиң чуртувустуң күш-культура амыдыралында чугула болуушкунуң бирээзи. Республиканың хоорайларынга, районнарынга болуп эрткилээн спартакиадаларның түңнелин ёзугаар алырга, маргылдааларның киржикчилери көвүдээн, спортчу көргүзүглери бедээн—деп, эш Норбу чугаалаан, күш-культуржуларга улуг-улуг чедиишкиннерлиг болуруп күзээн.

Спартакиаданың түгүн, Совет Эвилелиниң Гимнизин оркестр ырладып турда спорттуң кышкы хевирлеринге эрткен чылгы республика чемпионнары Семён Бай-Кара (Кызыл, башкы училищези), Анатолий Глухов (Хову-Аксы), Вера Грябачёва (Кызыл, башкы институду) олар көдурген.

Профэвилелдерниң VII кышкы спартакиадазының маргылдаалары хаак талазыбиле Тайга станциязында, конькиге маңнаары «Хүреш» стадионунда чоруп турар.

(БИСТИҢ КОРР.).

ПЕЛЕНИҢ АЛГАН ШАҢНАЛДАРЫ

Пеленің шаңнаткан футболчу белектеринге хаан бөлки адаарган болур. Футболдуң оваадай чок хааны болур Пеле бодунуң эрткен оруунуң дугайында тураскаал болган футболчу хевин, бөмбүүн, кубоктарын тилекчи деп шаңнаткан белек эртинелериден-даа артык үнелээр. Ооң эң эргим үнелиг эттери ол. Сантос хоорайда 10-гу каътта бажыңында Пеленің кадагалап турар үнелиг шаңналдар чылдазының аразында чамдык белектер мындыг:

Делегейниң бирги черн дээш Швецияга болган маргылдаага ооң 1958 чылда шаңнаткан кубогу эң баштай алган шаңналдарның бирээзи ол. Кубокта мынчалдыр демдеглеп бижээн: «Жюль Рименің кубогу-биле шаңнадырын чедип алган командаңың эң аныяк ойлакчызынга «Труд» солунның редакциязының (ССРЭ) шаңналы».

Муң удаа бөмбүк кирер тепкенинің тураскаады болган белектер мындыг. Кирер тепкенинің муң санына таварышкан бөмбүк. Пеленің ол маргылдаага ойнаарда кеткен футболчу хеви. Бразилияның телекомпаниязының белээ — алдын бөмбүк. Адак сөөлүнде, алдындан болгаш үнелиг даштардан аажок каастап кылган, өрүлгүг лавр чечек. Ону Минас-Жераис штаттың чөвүнүң омуразының белек кылдыр берген. Од штаттың найысызалы — Рио-де-Жанейронуң Маракана стадионунга Пеленің бөмбүк кирер тепкенинің саны чогум-на муң болган. 1969 чылдың ноябрь 19-та «Сантос»—«Баско да Гамлама» болган маргылдаапың үезинде Пеленің штраф кылдыр кирер тепкен бөмбүү ол.

«Тергиндекчи» деп шаңнаткан, Пеленің алган база бир белээ Мексиканың футболистериниң болгаш футбол сөөлүргакчыларының олче кичээнгей салганы болган. Мексиканың футболчуларының «Америка» клубунуң берген шаңналы — мөңгүн бөмбүк дошкалыг оваадай ол.

1970 чылда делегей чемпионады эгелээринің бүдүүзүнде Пеле шилиндек командага киреринің маргылдаазынга ойнаан. Ооң үүе дугаарғы маргылдааға киришкени ол болган. Ацаа тураскаал кылдыр, Пеле мөңгүн шляпа-биле шаңнаткан. Тергиин футболистиң шаңнаткан кайгамчык белектерикиң эң сөөлгүлериниң бирээзи ол.

ЧУРУКТА: Пеленің мөңгүн шляпалыг турары. Адаанда (солагай таладан оң талаже) муң удаа киир тептинген бөмбүк дээш шаңналга алганы алдын бөмбүк, «Труд» солунның шаңналы, мөңгүн бөмбүк дошкалыг оваадай.

Камера Пресс—СЭТА-ның фотолары.

Көдээниң культура амыдыралы

КОЛ ЧҮҮЛ—ШЫНАРЫ

«Найырал» совхозтуң Булуң-Терек суурунга кудумчулар аайы-биле бот-тывынгыр уран чүүл көргүлдези боон эрткен. Аңаа 130 ажыг кижи киришкен. Киржикчилерниң аразында аныяк-даа, назыны дегүй бергеннер-даа бар. Түңнел концертке 35 кижи киришкен.

Концерттерниң репертуарының дугайында чүнү чугаалап болурул? Ол солун болгаш байлак болганын демдеглээри чугула. Тематика янзы-бүрү, В. И. Ленинге тураскааткан чечен чугаалар, ырлар, шүлүктер, үзүндүлер, Коммунистиг партияның удуртукчу ролюнга тураскааткан күүселделер хөй. Р. Кенденбильдиң «Ленининиң чүрээ» деп ырын ниити ыр күүсеткеш, школада башкы Комбуй Сержиимаа «Ленин-биле чугаа» деп шүлүктү, В. Маяковскийниң «В. И. Ленин» деп шүлүглелинден үзүндүнү клуб эргелекчизи эш Чудаакай эки күүсеткилээн.

Тайбың кудумчузунуң чурттакчылары солун композицияны көргүскеннер. Бот-тывынгыр артистерниң күүселделеринде кандыг-даа номерлер бар. Баштак танцылар, сценажыткан үзүндүлер, шин көргүзүглери, баштак кожаңнар, шүгүмүүлелдер, сыгыт, хомус, лимбиге ойнаары дээш өскедаа.

Булуң-Терек суурнуң кудумчулар аразында бот-тывынгыр уран чүүл көрүлдезинге бирги черни Тайбың кудумчузу, ийигизин — Гагарин, үшкүзүн — Мадчын кудумчузунуң чурттакчылары ээлээн. Тиилекчилерге дипломнарны тывыскан. Эң эки күүседикчилерни база шаңнаан.

С. САРЫГ.

Улуг-Хем район.

Биче-тейжилерниң үлегери

«Шекпээр» совхозтуң төвү Биче-Тей суурда Культура бажыңы чонуң дыштанылгазының одаа болган. Лекция, беседалар, темалыг кежээлер, оюн, концерт маңаа доктаамал эртер. Мында ниити ырның, танцының, шиниң, хөгжүмүң бөлүмнери доктаамал ажылдап турар. Биче-тейжилер К. Чаш-оолдуң «Өскүс-оол» деп шиизин белеткеп тургускан. Ук шинии комиссия удавас хүлээп алыр деп турар.

Культура бажыңында ажылдап турар бөлүмнериң иштинден национал хөгжүм ансамблиниң ажылы солун. Культура бажыңында агитбригада база бар. Бригада совхозтуң девискээрин каш катап эргий кезээн. Оон ашгыда районнуң ажыл-агыйларынга ук бригада база чораан. Агитбригаданың репертуары байлак. Партияның XXIV съездизин төлептиг өткүүрүнче чонну кыйгырып, сорук киирип турар көргүзүглер хөй. Лекция, беседаны база чорудуп турар.

Культура бажыңының директору Ооржак Кудур-оол коллективте ажылды эки удуртуп турарын мактаар апаар.

Д. ШАКТАР.

Барыын-Хемчик район.

МАЛЧЫННАР УРУГЛАРЫНГА

Мал ажылында кижилерге таарымчалыг байдалды тургузарынче база оларның уругларының кижизидилгелин экижидеринче Чөөн-Хемчик районнуң «Сут-Хөл совхозунуң директорлуг доктаамал кичээнгейни салып келген.

Совхоз төвүнде 50 орунныг уруглар садын чоокта чаа ажыглалга киирген. Ону чаштарның өзүп доругларынга эртиг, таарымчалыг кылдыр түдүп кылган. Баштайгы хүннерде малчыннарның 30 ажыг уруун хүлээп алган.

Д. ОНДАР.

ЧААГАЙ ДҮЖҮТТЕР

Гектардан 100 центнер

Ындыг чаагай дүжүттү улуг шөлдерден ап болур бе? Йие, ап болур.

Дайын мурнунда чылдарда Алтайга чазын чажыт тараан кызыл-тастың гектар бүрүзүндеи 50-100 центнер дүжүтту алганын тускай даңзыга киргеп турган. Чижээ, 1936 чылда Белоглазовск районнуң «Искра» колхозунда дуржулгалыг колхозчу М. Е. Ефремов дөрт гектар шөлдүң га бүрүзүнден 60,9 центнер, а 12,6 гектар шөлге —52,3 центнер дүжүтту бир дутаарында алган. Ол-ла районнуң «Аныяк гвардия» деп колхозунга И. Е. Чуманов 1937 чылда гектар бүрүзүнден 86,8 центнер кызыл-тасты өстүргеп. Алтай крайның Андреевск районунуң «Политотдел» колхозунуң дуржулга участогунга колхозчу А. С. Сергеева гектардан-на 101,1 центнер тараанны ап, делегей рекордун чедип алган.

Бистиң бо хүннерривисте чазын чажар кызыл-тастың чаагай дүжүдүн Курган областың Шадрин районунуң «Ленининиң чагыгларында» деп колхозунда хову ажылдакчызы колхозчу эртемден Т. С. Мальцев чыл бүрүде өстүрүп ап турар. Ол областың чамдык ажыл-агыйларынга гектардан 30, 40 болгаш 50 центнер дүжүтту ап турар. Петухов районнуң Свердлов аттыг колхозу 24 гектар шөлдүң га бүрүзүнден 51 центнер дүжүтту алган.

Украинаның колхозтарынга дайын мурнунда чылдарда күзүн чажар кызыл-тастың гектар бүрүзүнден 70-80 центнер дүжүтту ап турганының чижектерн бар. Дайын сөөлүндеги чылдарда «БЕЗОСТАЯ-1» болгаш «МИРОНОВСКАЯ-808» деп сорттарны күзүн чажыт тараанының түңнелинде, чүгле аңгы-аңгы шөлдерге эвес, харын-даа ажыл-агыйларның шупту шөлдеринге 50-60 центнер дүжүтту ап турган.

Академик П. Р. Лукьяненконуң «Кавказ», «Аврора» деп чаа сорттарын суггарыгалыг черлерге тараап, гектардан 90-100 центнер дүжүтту апаала алыр апарган.

КАРТОФЕЛЬ АЖААКЧЫЛАРЫНЫҢ РЕКОРДУ

Картофель — дүжүт талазыбиле кайгамчыктыг культура. Ооң дүжүдү гектардан 80-деп 1000 центнер болгаш харын оон-даа ажыш турар.

Кемерово областың Мариинск районунуң «Амыдыралдың чаа оруу» деп колхозунуң звено удуртукчузу А. Картавая 1937 чылда гектардан-на 904 центнер картофельди алган, а ооң кожазы «Красный Перекоп» колхозта А. Ютинаның звеносу 1938 чылда гектардан 968, дараазында чылда 1217, а 1942 чылда 1331 центнер дүжүттү алган.

Делегейде бо культураның үштүң бир кезиин бистиң чуртувуста будүрүп турар. Сөөлгү үеде «Столовый» деп чаа сорт дыка нептереэн. Бо сорттуң чеми улуг ак, чымчак болгаш амданы эки. Ленинград, Калинин областарда сорт шенээр участоктарга бо сорттуң дүжүдү гектардан 500 центнер ажыг болган.

ИЙИ КОШКАР

(Басня)

Бир-ле катап ийи кошкар
Үскүлежип эгелеп-тир.
Бирээзиниң хары дөгээн,
Өскезин шуут кидин чалыы.
Улуг кошкар кызарга-даа
Бырашпаа дег кынпын келгеп.
Удур үзүп, тутсурга-даа,
Мыйыстарның дөзү аарыыр.
Ооң чүү боор, аныяңга
Улуг өңнүү сымыранган:
— Оожургам, акың бода.
Ужуучаннап, өеди бер...
Чалыы кошкар канчаар боор
ам,
Шаа төнген, бергедээн бооп,
Ожегээрээн «харыкемраң»,
Өөктели берип-тир оң!
Улуг кошкар «тиилеп» каапкан,
Түрлүг, чоргаар девиги.үзүп,
Уттунмас, мешпеңейнин
Түмен хойже шымны бергеп.

* * *

Ачыр-дачыр үскүлежир
Адыгуузуун ыңдыглайпеп.
Алдан дөртү салган черге
Ынчап баары, ол-ла эп чок.

Виктор САГААН-ООЛ.

ДЫШТАНЫР ХҮННЕРДЕ

ЯНВАРЬ 30-ДЕ

Хөгжүм-шии театрынга К. Кудажиниң **«Долуманың хуулгаазыны»** деп шии кежээ 19.30 шакта эгелээр.

Тыва АССР-ниң профэвилелдериниң 7-ги кышкы спартакиадазының түңнелин ол хүн үндүрер. **«Тайга»** станциязынга **биатлонга база хаак талазы-биле маргылдаалар** хүндүс 11 шакта эгелээр. **«Хүреш»** стадионга **конькы маргылдаазы** ол-ла шакта эгелээр.

Январь 30- ниң хүнүнде кежээ 5 шакта уран чүүл училищезинге **эстрада ырларының хоорай фестивалы** болур.

ЯНВАРЬ 31-ДЕ

Хөгжүм-шии театрынга **хоорайның аныяктарының кежээзи, программада—шиилерден үзүндү, оюннар, танцылар, аттракционнар, национал болгаш орус улустуң оюннары.** Эгелээри кежээкиниң 19 шак.

Ол-ла хүн 11 шакта **«Тайга»** станциязынга **биатлонга** база хаак талазы-биле маргылдаалар болур. Хаак базазы, каток, теннис, биллиард залдары ажылдап турар.

Политчырыдыышкын бажыңынга профэвилелдериниң 7-ги кышкы спартакиадазын хаарынга тураскааткан кежээ болур, эгелээри 19 шак.

Сорук кириишкинде

Тандының кино четкя ажылдакчылары эрткен сеска беш чыл планын бүгү көргүзүглер талазы-биле ажыр күүсеткен. Эрткен беш чылдың дургузунда чоону кино-биле хандырары улам экижип, көрүкчүлериң саны өскеп.

Улуг чедиишкиннерге сорук киргеп тандыжылар бедиткен социалистиг хүлөөлгелерни боттарынга алганнар.

М. ПОЛЫҢЦЕВ.

Танды район.

АК-КӨК ЭКРАНГА

ЯНВАРЬ 30-ДЕ МОСКВАДАН

12.00 — Сөөлгү медээлер. 12.10—Улусчу телеуниверситет. Эртем болгаш техника факультеди. **«Нуклеин кислотазы болгаш ооң амыдыралчы ужур-дузазы».** 12.55—Культура факультеди. **«Амгы совет шин чогаалы».** 13.40 — **«Ырыы бистиң өңнүүвүс».** Конперт. 14.15—Уругларга **«Бистиң-биле ойнаңар».** 14.45 — **«Соло».** Уран-чечен телефильм. 15.20—15.30—Чапсар. 15.30 — **«Тарапунька болгаш Штепсельдиң катырыкчыг ужуралдары».** Музыкалыг телефильм.

КЫЗЫЛДАН

17.30—**«Уттуидурбас».** Уран-чечен фильм.

МОСКВАДАН

19.00—Информастыг программа. 19.20— Бал танцыга Бүгү-россияның лауреаттарының көргүзүү. 20.30—Конькиге дүрген маңнаарының талазы-биле херээжелеринге Европа чемпионады. Ленинградтан дамчыдылга. 21.30— **«Бедрос Киркоров ырлап тур».** Концерт. 22.00—Сөөлгү медээлер. 22.05—23.15 — Эфирде — **«Чалыы назыны».** Москва — Тбилиси. Совет аныяктарның Бүгү-эвилел фестивалынга уткуштур.

Редактор К. Н. ДИИГА.

КИНО

ЯНВАРЬ 30-ДЕ

«НАЙЫРАЛ»: «Ленинград-биле ужуражыышкын» (доңгу көргүзүг) 14.30, **«Орукта уруг»** 10.20, 12.15, 14, 15.45, 17.30, 19.15, 21 шактарда.

«ЕНИСЕЙ»: **«Кибальчиш оолчугаш дугайында тоол»** 9.40, 13.40, **«Уругларга кинопанорама»** 15.45, **«Шыргай арыгларның коклазы-биле»** 17.30, **«Эр улустуң ыыт-тавазы»** 11.45, 18.50, 20.50 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Час» 15.15, **«Ынакшылдың чаражы»** 17, 18.45, 20.20 шактарда.

«ВОСТОК»: **«Атомнуг чалыраал»** 16.50, **«Ногаан плирбелер»** 15, 18.40, 20.30 шактарда.

ЧАРЛАЛ

Облпрофсоветке бажың эргелекчизинге ажылдаар ажылдакчы негеттинип турар. Айда шалыны 108 рубль.

Ажылдаарын күзээннер Кочетов кудумчузу, 30 дугаар бажың, 4 болгаш 22 дугаар кабинеттерге келир.

АГАДАР

Бөгүн республикага биче булуттаар, чамдык черлерге хар чаар. Хаттың күжү секундада 3—7 метр чедер. Кызылга биче булуттаар, хар чагбас, хат кошкак болур.

Агаарның температуразы хүндүс даглыг районнарга 12—18, өскелеринге 21—26, Кызылга 24—26 градус соор.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Шетинлин-Кравченко кудумчузу, бажың № 3. ТЕЛЕФОННАР: киллизинин 35-24, харыысалгалыг секретарының 23-35, партийжи агый киллизинин 21-47, үлетпүр киллизинин 22-64, чагаа база совет пилянын 31-75, корректорларның 27-41. Солун келбейн барганда 32-75

Редакторнуң 24-63, редакторнуң оралакчыларының болгаш пропаганда амыдырал киллизинин 37-13, культура киллизинин 23-54, көдээ ажылтургузуг киллизинин 11-27, информация киллизинин 20-60, бухгалтерия телефонче долгаар.

Солун неделяда 6 катап үнер

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң чанында Тывакниг ном үндүрер черниң республика типографиязы. (Кызыл, Шетинкин-Кравченко кудумчузу, 1.). ТС—23035.